

ZPRAVODAJ

SPOLEČNOSTI KŘESŤANŮ A ŽIDŮ

VÝZVA K DIALOGU S ISLÁMEM

DŽIHÁD JE VÁLKA ...

... V SOBĚ SAMÉM

MOHAMED ALI ŠILHAVÝ

RABI CHAJIM - NEFEŠ HA-CHAJIM

PAVEL SLÁDEK

MILAN BALABÁN

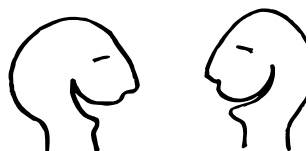
SLINTAJÍCÍ DAVID

JIŘÍ HOŠEK

STÍNY ŠOA

OBSAH

Editorial <i>Martin Teplý</i>	2
Ohlasy a aktuality	3
Čechensko a Berkat <i>Barbora Černá</i>	4
Dialog s islámem <i>Mikuláš Vymětal</i>	5
Džihád je válka v sobě samém ...	
(Rozhovor s M. A. Šilhavým) <i>Zdenka Milotová</i>	7
Slintající David <i>Milan Balabán</i>	10
Anketa <i>Martin Teplý</i>	14
Rabi Chajim z Voložinu <i>Pavel Sládek</i>	15
ProLOGomena <i>Pavel Vrtílka</i>	20
Mystika, filosofie a ... <i>Kateřina Bubeníčková</i>	21
Jména synů Izraele – Lévi <i>Jan Heller</i>	22
Reakce čtenářů	23
Stíny šoa: Těžko se mi o tom mluví ...	
<i>Jiří Hošek, Pavel Hošek</i>	24
Adash – hebrejské písně <i>Markéta Puršlová</i>	28
Tichý hlas pro Svatou zemi <i>Robert Řehák</i>	29
Resumé in English	31

Vydává: **Společnost křesťanů a Židů**
(The Society of Christians and Jews in the
Czech Republic), Čajkovského 22, CZ
130 00, Praha 3

Webmaster: Kateřina Bubeníčková
<http://www.etf.cuni.cz/skz>

e-mail: skz_scj@yahoo.com

Šéfredaktor: Ladislav Puršl

Redakce: Martin Teplý, Robert Řehák,
Zdenka Milotová, Kateřina Bubeníčková,
Stanislav Tumis, Marie Růt Křížková,
Milada Divišová

Sazba: Filip Podsedník, Advent-Orion

Logo: S. Staněk, F. Podsedník

Fotografie: Vojtěch Vlk, Petr Siska,
Pavel Sládek, archiv SKŽ

Kresby: Markéta Puršlová, Veronika
Prachařová

Bankovní spoj.: ČSOB, Na Poříčí 24,
115 20 Praha 1

0579709683/0300

Evidence periodického tisku:

MK ČR E 11333

EDITORIAL

Vážení čtenáři a členové SKŽ,

rok 2002 je v plném proudu i se všemi svými povinnostmi a výzvami. I my v redakci se snažíme dostát svým slibům a připravit pro Vás v tomto roce čtyři čísla Zpravodaje. Máte před sebou další výtisk a doufáme, že Vás potěší, zaujme a snad i poučí či utvrdí v tom, abyste zůstali našimi „spolubojovníky“ (*comilitones*). Každý den nás přesvědčuje, že je za co bojovat, a jsme Vám vděční, že nám pomáháte plnit specifický a nelehký úkol, který si SKŽ předsevzala.

Protože jsme společnost malá, ale odvážná, chtěli bychom k těm úkolům, které jsme si vytyčili, přidat ještě další.

Považujeme za nezbytné především vzhledem k současné situaci ve světě přizvat k našemu dialogu také zástupce islámu. To však chceme udělat co nejdříve, proto Vám doporučuji článek Mikuláše Vymětala, ve kterém je názor k tomuto rozšíření dialogu odůvodněn. Samozřejmě uvítáme všechny Vaše reakce – jedná se přece o krok, který by mohl výrazně změnit tvář celé Společnosti.

Další věcí, kterou bychom s Vámi chtěli prodiskutovat, je naše logo. Mnozí z Vás nám napsali, že jsou nespokojeni s jeho současnou podobou. Bereme to na vědomí a snažíme se situaci řešit. Rádi bychom ve spolupráci s Vámi našli takové logo, „aby vidět (jej), znamenalo také vědět“, jak píše autor několika návrhů Pavel Vrtílka.

Snad Vás množství inovací neodradí od další četby. Určitě stojí za zmínku, že toto číslo přináší mimo jiné i pronikavou studii prof. Balabána o tom, jak král David slintal, a výlet do Litvy za rabi Chajimem (průvodcem nám bude Pavel Sládek). V rámci připravovaného rozhovoru tří velkých náboženství vyzpovídala redaktorka Zdenka Milotová Mohameda Ali Šilhavého.

Práce na čísle, které máte před sebou, byla namáhavá, ale radostná. Se stejným potěšením pozorujeme, jak je Zpravodaj stále oblíbenější i mimo kruhy přistupující k němu s „předporozuměním“. Chtěli bychom, aby možnost čerpat ze studnice židovské, křesťanské a muslimské moudrosti mělo co nejvíce lidí. K tomu je nezbytná i Vaše pomoc. Díky za ni!

Přejí Vám do dalších dnů víru, naději a lásku – PAX VOBISCUM!

Martin Teplý

Vážení členové a přátelé SKŽ,

je mi milou povinností Vás všechny srdečně pozvat na **výroční zasedání** naší společnosti, které bude doprovázeno novými **volbami**. Toto setkání se uskuteční v neděli 30. června 2002 od 17 hod. již tradičně ve velké posluchárně UK-ETF, Černá 9, Praha 1. Na programu bude hodnocení dosavadní činnosti, volení nového výboru, volení nové čestné rady Společnosti, plán vytvoření regionálních center a hlavně zamyšlení se nad dalším směřováním SKŽ a nad způsobem jejího finančního zajištění. Vzhledem k tak závažným rozhodnutím je Vaše účast velmi důležitá a moc Vás prosím, abyste, pokud jen trochu budete moci, přišli. Od mnoha z vás jsem dostal reakce na současnou tíživou situaci v Izraeli.

Na našem zasedání bych rád nadnesl otázku, jak i naše Společnost může přispět k řešení onoho konfliktu a jak se naopak postavit proti rostoucímu antijudaismu v Evropě a České republice. Ačkoliv již jednáme o několika konkrétních projektech (viz str. 29), myslím si, že každý z nás – jak Žid, tak křesťan – může pomoci svými modlitbami. SKŽ usiluje o dialog, vzájemné porozumění, toleranci a učení se jeden od druhého. To jsou hodnoty, které mohou pomoci řešit každý mezilidský spor.

Robert Řehák

VÁŽENÍ ČTENÁŘI,

na tomto místě chceme poděkovat za finanční podporu všem, kteří se podílejí na publikování Zpravodaje SKŽ. Vaše dobrovolné příspěvky jsou dosud jediným příjmem, z něhož hradíme vydávání našeho (a vašeho) Zpravodaje.

Na základě dohody s Českou poštou jsme schopni pravidelně zveřejňovat jména našich dárců. V případě, že jste nám příspěvek poslali, ale své jméno jste na aktuálním seznamu sponzorů nenašli, ozvěte se nám, abychom tento nedostatek mohli v následujícím čísle napravit. Právě díky Vaší pomoci můžeme Zpravodaj vydávat a po technické stránce postupně zdokonalovat.

Důležité upozornění: ČSOB nám v rámci restrukturalizace a simplifikace svého systému změnila číslo účtu. Nové číslo účtu, kam můžete posílat své příspěvky na vydání dalšího čísla Zpravodaje, je: **0579709683/0300**.

Srdečně děkujeme paní účetní Evě Hertelové, která zcela nezištně a zadarmo prošla naše účetnictví a vypracovala pro SKŽ daňové přiznání. Kéž jí Všemohoucí oplatí stejnou měrou dobrotu.

Zdenka Milotová

ZEMŘEL ING. JAKUB GRÜNBERGER

poslední fotografie před smrtí

V noci z 8. na 9. nisanu 5762 odešel do Jeho světa náš učitel ing. Jakub Grünberger. Jeho památka budiž požehnána. Nikdy nezapomenu, jak mne dlouhým dechem své trpělivosti uváděl do tajuplných výkladů slovního Rašiho.

Za zamřížovaným oknem jiného světa chejderu Staronové synagogy mi bylo dovoleno naslouchat diskusím o tom, který den potopy voda dosáhla na jakou výšku archy Noemovy. Pan inženýr stavěl nejen mosty z betonu, ale i mosty v čase a mezi lidmi. Po nich jsme mohli přejít do jeho rodné předválečné pejzáže Hirsavy v Podkarpatské Rusi, k místnímu košerákovi, na trh, nebo přímo do jejich početné rodiny právě na svátek purim.

Tehdy král nařídil, aby „Vaši přivedli s královskou korunou“. To znamená oblečenou jen do koruny – jinak neoblečenou. Pan Grünberger znal všechny biblické hrdiny osobně. Včera to bylo, co po smrti svých synů Áron mlčel. Snad už zítra, pane inženýre, se pustíme do překládání Rašiho. Budete nám chybět.

Budiž duše jeho přidána do svazku živých. **הַנֶּפֶשׁ הַזֶּה**

Robert Řehák

DŮLEŽITÉ POZVÁNÍ

Dne 30. května 2002 v 19:30 pořádá ETF UK v sále Karolina slavnostní večer k příležitosti **90. narozenin dr. Viktora Fischla**. V rámci tohoto večera také vystoupí pěvecký soubor *Adash*, zpívající hebrejské písně pod taktovkou doc. ThDr. Tomáše Novotného (viz recenzi na str. 28).

Vzhledem ke zdravotnímu stavu dr. Fischla zůstávala dlouho otevřená otázka vlastní jubilantovy přítomnosti. Podle posledních zpráv lékaři dr. Fischla jeho cestu do Čech nakonec odsouhlasili, přejme tedy, prosím, všem zainteresovaným a panu dr. Fischlovi především, aby jeho návštěva České republiky a účast na slavnostním dění proběhla bez těžkostí a zdravotních komplikací.

Ladislav Puršl

anonymní dárci

Jan	Bárta
Jiří	Beneš
Lenka	Boritzková
Vladimír	Černý
Daniela	Dohnalová
	Farní sbor CČE
Dita	Gollová
Silvie	Hlaváčková
Květa	Hloušková
Pavel	Hošek
Jana	Hrstková
Petr	Chalupa
Marie	Kaplanová
Jiřina	Kasáčková
Lukáš	Klíma
Milan	Kruliš
Marie Rút	Křížková
Vladislav	Lomirky
Jiří	Lukeš
Slávka	Lukešová
Zdenka	Milotová
Emil	Mozola
Vladimír	Novotný
Stanislav	Papírník
Stanislav	Pospíšil
Ladislav	Puršl
Jiří	Rajmund Tretera
Robert	Řehák
Ivo	Řehák
Sbor CČE Horní Počernice	
Roman	Sláma
Marta	Srbová
Stanislav	Staněk
Vadislav	Stejskal
Radek	Stránský
Eva	Šimková
Miroslav	Šlecht
Teol. sem. CASD	
Věra	Tydlitátová
Míša a Bořivoj	Tydlitátovi
Věra	Vesecká
Miluše	Vondrášková
Jakub	Vopelák
Alice a Petr	Winternitzovi
Žid. muzeum v Praze	
Robert	Žižka

ČEČENSKO A BERKAT

Co je Berkata?

V čečenském a ingušském jazyce znamená slovo *berkat* „štěstí“ nebo „mílosrdenství“. V právní terminologii je to název dvou občanských sdružení zaměřených především na humanitární pomoc a na podporu občanské svépomoci v místech zničených vleklým čečensko-ruským konfliktem na severním Kavkaze.

Jaké jsou dnes podmínky, jaká je zde situace?

Ještě v r. 1994 žilo v Grozném, hlavní město Čečenska, skoro půl milionu obyvatel, většina z nich byli Rusové, menší část tvořili Čečenci, Ingušové, Židé, Arméni, Ázerbájdžánci a jiné kavkazské národnosti. „Dnes je obraz města obrazem absolutního zoufalství. Ruská armáda i čečenská gerila jsou odhodlány bojovat věčně. Statisíce civilistů se octly v zajetí cizích zájmů, velká část lidí žije v uprchlických táborech. Město připomíná trosky. Zbytky panelových domů i výstavních cihlových budov svědčí o totální absurdnosti lidského činu. V celém městě není možno nalézt jeden jediný nepoškozený dům. V těchto ruinách žije dnes více než sto tisíc převážně zbídačelých lidí bez vody, kanalizace, elektřiny, bez obchodů a silnic, mezi odpady a zaminovanými ulicemi. Se strachem v očích procházejí každý den řadu ruských kontrolních stanovišť, kde jsou ponižováni a zastrašováni po zuby ozbrojenými vojáky. Chabé pokusy některých obyvatel opravit si své obydlí připomínají snahu oživit několik týdnů starou mrtvolu. Způsob života v současném Grozném dokazuje, že člověk vydrží více, než by se dalo předpokládat. Život lidí v této změti ohořelých trubek, očouzených cihel a rozpadlých panelů, ze kterých trčí rezavé železné tyče, nemá na světě obdoby. Některé lidé dodnes zůstávají ve sklepech či v bombových krytech. Barva jejich kůže se už změnila natolik, že tyto lidi odlišíte od těch, kteří se usídlili na povrchu. Zbytky civilizace, symbolizované třeba teflonovou pánví či elektrickým čajníkem, působí v tomto prostředí stejně jako občas projíždějící mercedes po rozbombardované groznenské ulici. Nepracují žádné obchody a služby, nezaměstnanost je téměř stopro-

centní, jediným zdrojem obživy je směnný obchod, rabování, krádeže či sběr aluminia a cihel z rozvalin.“ Tak popisuje novinářka a válečná zpravodajka Petra Procházková život v rozvalinách Grozného.

Občanské sdružení Berkata v Ingušetii

Berkat byl založen v roce 2000 v kavkazské republice Ingušetii lidmi, kteří sem utekli před válečným konfliktem v Čečensku. Lidmi, kteří se stali tím, co se v mezinárodní humanitární terminologii nazývá *uprchlíci*. Po marných pokusech přimět politiky a generály, velitele gerily a zbytky čečenské administrativy k dialogu a ke zlepšení neúnosné situace strádajících civilistů někteří Kavkazané pochopili, že se musí spoléhat jen na vlastní síly a schopnosti. Toto sdružení se stalo v dané oblasti a situaci první organizací, která funguje na principu „pomozme sami sobě“. Rozhodnutí založit vlastní organizaci podpořili morálně, finančně i technicky zahraniční humanitární pracovníci (Česká katolická Charita, Člověk v tísni při České televizi, a v neposlední řadě sama Petra Procházková). Ti všichni v tu dobu působili v čečenské metropoli s příznačným názvem Groznyj. Prvním krokem Berkatu v Grozném byla oprava domu patřícího jedné z uprchlých rodin a byl v něm zřízen Dětský útulek. Sem se každý den ráno svážejí děti z celého města, které žijí v těch nejhorších podmínkách. Jde často o děti, které válkou přišly o rodiče a další příbuzné. Některé z nich jsou zmražené, protože při hledání něčeho užitečného v rozvalinách šláply na minu, nebo zvedly ze země předmět, ve kterém byla nastražena bomba. V dětském stacionáři se mohou ohřát, najíst a dostává se jim zde alespoň částečné školní výuky. V současné době využívá Dětského útulku přes padesát dětí. K večeru se vrací do míst kde přespávají, protože útlek nemá dostatečnou kapacitu pro bydlení. Záměrem Berkatu je připravit o těchto dětech podklady (životní příběh a fotografie), které by měly sloužit k adopcím na dálku (*foster parents*). Další důležitou aktivitou Berkatu je pomoc starým a nemohoucím lidem, žijícím v rozvalinách a sklepech. Potřebují základní potraviny, olej do lamp, léky, nebo alespoň pocit, že nejsou úplně sami.

Občanské sdružení Berkata v Češích?

České občanské sdružení Berkata vzniklo především z potřeby legálního zaštitění různých aktivit v České republice na podporu Berkatu ingušského. Díky úsilí Petry Procházkové se tomuto sdružení dostalo určité popularity, čas od času se vyskytovaly (a vyskytují) nabídky darů a přísliby pomoci z různých stran. Lidé, kteří se již dříve scházeli na akcích otevřeného, neregistrovaného sdružení pod názvem Výbor SOS Čečensko, se rozhodli ustanovit a zaregistrovat organizaci, která dá řád a koncepci humanitárně-apelativním či osvětovým aktivitám dosud poněkud nárazového a často nepřehledného charakteru. Občanské sdružení Berkata bylo zaregistrováno Ministerstvem vnitra v listopadu 2001. Funguje tedy zatím zhruba čtyři měsíce, převzalo a rozšířilo humanitární aktivity, které předtím prováděli někteří obětavci z Výboru SOS Čečensko, zabývá se především udržováním kontaktu s ingušským Berkatem a poskytováním všestranné podpory na základě jeho potřeb. Pořádá putovní výstavu fotografií Ivy Zimové z Čečenska s názvem *Před válkou jsem měl hračky* a prodejem pohlednic, publikací a kreseb dětí z Dětského útulku v Grozném. Organizuje databanku dětí z Dětského útulku za účelem adopce na dálku. Sbírá materiály o starých lidech, ženách a zbytcích rodin a zajišťuje těmto lidem pomoc. Pořádá přednášky a diskuse o situaci a historii Kavkazu, kulturní večery a koncerty. Spolupracuje s nadací Člověk v tísni při České televizi a s Charitou. Tato rozsáhlá činnost by byla stěžejí proveditelná, kdyby jí skupinka několika obětavých lidí, převážně mladých žen, nevěnovala bezplatně svůj čas a energii. Jde o projev solidarity, která nezůstává jen u slov.

Kontakt: Komerční banka, ul. Spálená; č. účtu: 51-0614340237/0100. Variabilní symbol 111 Groznyj. Informace www.berkat.cz, nebo na www.watchdog.cz (Prague Watchdog, všemožné informace o konfliktu v Čečensku).

Za Berkata Jana Hradílková, Otakar Votoček, Barbora Černá

VÝZVA K DIALOGU S ISLÁMEM

Proč pokládám za důležité rozšíření Společnosti křesťanů a Židů o dialog s islámem?
Vede mě k tomu celá řada důvodů:

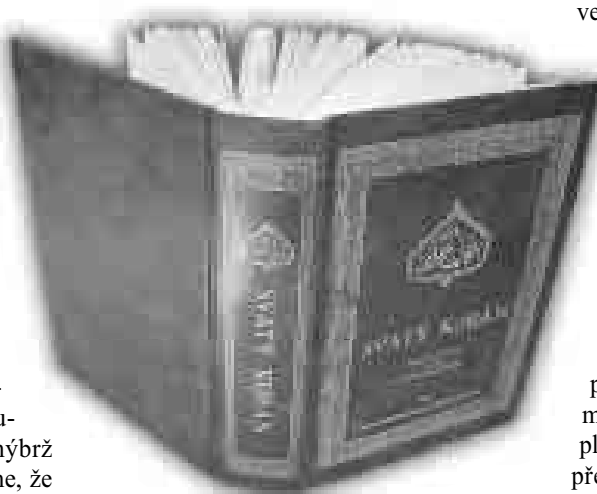
Česká Společnost křesťanů a Židů je národní pobočkou Mezinárodní rady křesťanů a Židů (ICCJ). Ta se již vydala směrem k rozšiřování své působnosti od křesťansko-židovského dialogu k rozhovoru typu: islám-křesťanství-judaismus. Například juniorská sekce ICCJ pořádá konference, jejichž účelem je vzájemné poznání a navázání přátelských vztahů mezi členy tří monoteistických náboženství – židovství, křesťanství a islámu. Při konferenci pořádané v Madridu 6.-11. 7. 2000 byl do juniorské rady ICCJ YLC (International Council of Christians and Jews – Young Leadership Council) zvolen první zástupce muslimů. Česká sekce ICCJ by tedy měla sledovat tento mezinárodní trend.

Judaismus, křesťanství a islám se řadí mezi monoteistická náboženství věřící v jednoho Boha a odkazující se na Abrahama. Vzájemným rozhovorem může dojít k obohacení, vždyť každé z těchto náboženství vnímá svou víru poněkud jinak: judaismus klade důraz na lidskou odpovědnost vůči Bohu, projevující se plněním přikázání (micot), křesťanství rozvíjí dále především téma mesiáše a oběti a islám víru v Boží všemohoucnost a lidské odevzdání se Bohu.

Součástí evropské kultury a historie je nejen judaismus a křesťanství, nýbrž také islám. Pokud nebudeme posuzovat historii obecně, nýbrž konkrétně v různých zemích, zjistíme, že se islám spolupodílel na evropské kultuře v poměrně výrazné míře. Součástí evropské kultury je jak muslimské Španělsko, tak i Balkán (Bosna, Kosovo, Albánie, evropská část Turecka). V populaci dalších zemí jsou už tradičně významné muslimské menšiny, jedná se například o Bulharsko, Řecko, Krym, ale např. i Polsko, v němž již od dob třicetileté války existují tatarské vesnice s vesnickými mešitami. Evropská kultura byla v mnohém ovlivněna i arabskou expanzí do západní, tatarskou do východní a tureckou do jižní a střední Evropy. Čeští protestanti v době třicetileté války například očekávali pomoc právě od tureckého

sultána. Turci se ostatně dostali jak do staropražských legend (o Turkovi z Ungeltu), tak i mezi sochy Karlova mostu. Islámská kultura tedy ovlivnila i kulturu v našich zemích, dokonce i architektonicky. Řada budov v Praze je v tzv. orientalizujícím slohu (Alhambra, Jeruzalémská a Španělská synagoga), součástí areálu zámku Lednice je také minaret. Současný sociální i kulturní vliv islámu v Západní Evropě je ještě výraznější: Německo, Francie, Británie i Španělsko mají své významné muslimské menšiny, zatímco díky hromadným sdělovacím prostředkům a snadné dopravě se ze světa stala „globální vesnice“, v níž se již o ničem nedá říci, že by to bylo „cizí“ či „nedosažitelné“.

Také v České republice narůstá počet muslimů. Z menší míry je jejich nárůst

dávkou konverze k islámu, z podstatně větší imigrací z arabských států. Velká část dětí těchto muslimů se učí v českých školách a postupně zde vyrůstá nová generace česky mluvících muslimů. Lze předpokládat, že tento trend bude v průběhu času (i v souvislosti se začleňováním ČR do EU) sílit.

Nijak neovlivníme skutečnost, že muslimové jsou, či se stávají, významnými menšinami v mnoha zemích Evropy. Co můžeme ovlivnit, je, jaké budou mezi námi vztahy a jak se zde budou jako menšina cítit. K tomu je třeba překonat ostych a obavy a zahájit dialog.

Ve Spolkové republice Německo, kde je v současnosti 3,24 miliónu muslimů (údaj z dubna 2001), jich navštěvuje mešity 74%. Podle německých zdrojů považuje 74% německých muslimů za „velmi důležitý“ dialog s křesťany a 55% dialog s Židy. Z těchto údajů lze usuzovat, že dozrála doba k mezináboženskému dialogu i na muslimské straně. Ve statistice, z níž čerpám, je uveden ještě další zajímavý údaj: muslimů přibývá v Německu především díky imigraci a vysoké natalitě, konverze přitom hraje jen minimální roli, např. za rok 2000 přibýlo v Německu 200 000 muslimů, z nichž bylo ovšem jen asi 300 konvertitů, z toho asi polovina bývalých křesťanů. Strach z islámské misie, který někteří křesťané mají, tedy není příliš opodstatnělý.

Důvodem pro vedení mezináboženského dialogu je také nárůst extremismu ve všech třech zmiňovaných náboženstvích. Proti extremismu je třeba vystupovat aktivně, zaujímáním a prezentováním rozumné pozice, nesnášenlivosti se dá bránit právě rozhovorem. Naše společnost má sloužit vzájemnému dialogu. Domnívám se, že pokud rezignujeme na to, že je možný i s muslimy, zůstane nevyužit prostor, který bychom měli naplnit. Svým pasívním přístupem pak podpoříme názor, že dialog není možný. Tím naše společnost přestane plnit jeden ze svých cílů: odstraňování předsudků a vzájemných bariér. Jako evangelický farář čtu pravidelně různé křesťanské brožurky, jež mi nevyžádány chodí na faru, a skličuje mě, kolik nesnášenlivosti a nenávisti se halí do pláště křesťanství. Od různých návštěvníků mé fary jsem slyšel také o kázáních v evangelikálních a letničních církvích, jež se po útocích na Světové obchodní centrum zaměřují proti islámu, který je považován některými křesťany za náboženství pohanské, ďábelské, či přímo antikristovské. Z některých „křesťanských“ výpovědí, které se lze dočíst i v renomovaných novinách, běhá mráz po zádech.

Také současná politická situace (článek piši na konci října 2001) mě přesvědčuje

o potřebnosti dialogu. Rozhovor nejenže ovlivní a přiblíží k sobě přímé partnery rozhovoru, ale ukáže také všem ostatním, že jsou podobné rozhovory možné. Tím může třeba i malá skupina zájemců o mezináboženský dialog ovlivnit do jisté míry i náladu v celé společnosti, pomoci utlumit xenofobní vášně a nabídnout k nim lepší alternativu.

Proti nenávisti je podle mého názoru třeba postavit nejen toleranci, snášenlivost, která totiž může hraničit i s lhostejností, nýbrž také dialog. Uvědomuji si hodnotu jak vlastního názoru, a proto ho v dialogu sděluji a tím si ho i tříbím, tak také názoru svého partnera, který mě může svými názory obohatit. Dojde tedy k oboustrannému obohacení a ovlivnění.

Z mé, tedy křesťanské pozice nepohybně platí, že odmítám-li dialog, nejenže toho druhého nepovažuji za hodna vyslechnutí, ale vlastně si nevážím ani svého vlastního názoru, protože se o něj bojím a myslím si, že ho mohu ztratit jen díky poznání nových názorů.

Dialog je tedy potřebný i z vnitřního důvodu. Je totiž zapotřebí nejen kvůli budoucím partnerům v rozhovoru a kvůli stávající politické situaci, nýbrž také kvůli nám samým. Zatímco v rozhovoru se překonávají napětí a zmenšuje se strach z cizího, tam, kde chybí dialog, naopak narůstá odcizení a „ten druhý“ se mi z partnera víc a víc stává pouhým předmětem. Přitom i ve mně samotném narůstá prostor pro strach z druhého a nepřátelství k němu. Nenaslouchání druhému, tedy neusilování o dialog, je také aktivním postojem. Temné skvrny evropských dějin (náboženské války, křížové výpravy, holocaust) ukazují, kam tento postoj může vést.

Naopak součástí všech tří zmiňovaných náboženských celků je také eschatologie, tedy víra v konečný soud, po němž budou všichni „vzývat Hospodinovo jméno a sloužit mu společnou paží“ (Sof 3,9). Příchod času této společné služby může podle mého názoru přiblížit i dialog s muslimy.

Vážení čtenáři Zpravodaje, jak by měl tento dialog vypadat? Nevím, ale domnívám se, že v diskusi o rozšiřování naší společnosti, kterou bych rád tímto příspěvkem vzbudil, můžeme hledat odpovídající formy dialogu i spolupráce. Vždyť případné změny mohou nastat teprve na základě vážného rozhovoru. Těším se proto na souhlasné i nesouhlasné reakce.

Mikuláš Vymětal,
*autor je evangelický farář, doktorand
v oboru Starého zákona na ETF UK*

PRVNÍ REAKCE

**Proč pokládám za důležité rozšíření
Společnosti křesťanů a Židů o dialog
s islámem?**

Odmítám-li dialog, nemusí to být proto, že druhého nepovažuji za hodna vyslechnutí (domnívám-li se to o někom, snižuji ho a své mindráky léčím velikášstvím). Připomínám, že Židé nemívali misie a že mají v duši zadřené zkušenosti ze středověku. Bývali přinucováni k otevřeným diskusím pod slibem, že se jim nic nestane. Stejně je ale upálili. Mají také hodně zažitou zkušenost o své cestě k Bohu a všechno, co se jim vnucuje, pokládají za zdržování od ní. Dialog je možné odmítat z mnoha důvodů a partneri by to měli umět respektovat a tolerovat odlišný názor. Možností ke sblížení a vzájemnému poznávání je dost. Takže „temné skvrny“ evropských dějin měly i jiné příčiny.

Mája Dohnalová

Byl jsem vyzván, abych se vyjádřil k mezináboženskému dialogu s islámem. Nepochybuji, že by byl velice užitečný, a doufám, že k němu časem dojde. Otázkou – a to dosti bolestnou – je mi to, zda už jsme k němu zralí.

Co rozumím zralostí? Má dvě stránky, teoretickou a praktickou. Obě souvisejí s pokorou. Ta první, teoretická, spočívá v tom, zda jsme schopni vnímat rozdíl mezi Boží pravdou samou o sobě a tím, jak ji my sami chápeme, vždy částečně, a tedy nedokonale. Kdo je toho schopen, ten také dokáže v rozhovoru zaujímat sebekritické stanovisko. To je jeho nezbytnou podmínkou. Duchovně zralý je tedy převážně ten, kdo je schopen zaujímat kritické stanovisko vůči vlastní tradici a vlastní zbožnosti.

Druhá, praktická, a možná ještě bolestnější stránka věci souvisí s tou prvou, teoretickou: Nezralý pro opravdový, vážný a nadějný rozhovor je každý, kdo chce ze své víry vyvozovat mocenské nároky. Tím jakýkoli rozhovor předem znemožňuje.

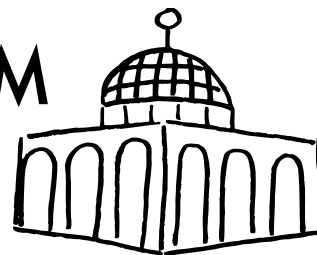
Nedostatek pokory je asi na všech stranách. Někde je ovšem větší, někde menší. Nad tím by se měl zamyslet každý sám. Jedno je však jasné: Nejhlubším předpokladem plodného rozhovoru je pokání jako odložení všech nároků a vší lidské pyšné sebejistoty. Začneme s tím u sebe! Tím jej budeme nejlépe připravovat.

Jan Heller

DŽIHÁD JE VÁLKA V SOBĚ SAMÉM

ROZHOVOR S MOHAMEDEM ALI ŠILHAVÝM

Jak a kdy jste se dostal k islámu?

Dostal jsem se k islámu jako student, když jsem si přečetl český překlad Koránu, ten vyšel v roce 1932. Po přečtení jsem zjistil, že je to přesně ono. Ten, kdo Korán nezná, tak neví, jak přesně vědecké je to zařízení – žádná zásada islámu neodporuje vývoji vědy. Tam je de facto všechno naznačeno, ale ono se tomu po staletí nemuselo rozumět. Už je tady předpověď kosmonautiky: „Shromáždění džinů a lidí, jste-li s to, abyste přestoupili obvody nebes a země, přestupte je!“ Na x místech je tu např. řečeno, že život vznikl z vody.

Myslíte si, že islám má v dnešní době co říct i mladým Čechům?

Já myslím, že ano; hodně Čechů, a hlavně Česek, přestupuje k islámu.

I přes mnohoženství, které je běžné v arabských zemích?

Je povoleno. To neznamená, že je přikázáno. Mnohokrát je doporučováno jednoženství. Ale počítá se s tím reálně, že to může být i mnohoženství. Když si vezmete starozákonní proroky, většina z nich měla více manželky. Druhá věc: pozorují ve svém okolí – kolik mužů žije de facto v mnohoženství. To znamená, že je to nelegální, a oni mohou za 14 dní, za týden, nebo za měsíc, nebo za 5 let říct manželce: „Rač se vrátit domů, nebo dělej si, co chceš, mě nezajímáš!“ Kdežto v islámu musí muž ženu zajistit určitým finančním obnosem pro případ rozvodu, aby nezůstala úplně bez finanční pomoci. To je stanoveno přímo v jakékoli smlouvě. To je to, čemu se u nás zase špatně říká, že muslim si kupuje manželku. Nekupuje si manželku, on jí musí dát věno. A nikdy na to nesmí sáhnout.

A když se podíváte kolem dokola, tady je teď spousta muslimských studentů a ti všichni jsou z jednoženského manželství. V Koránu je řečeno, že si může vzít druhou manželku, pokud ji bude mít stejně rád, jako tu první. A musí ji samozřejmě zabezpečit, například musí mít samostatný byt, pokud možno samostatný dům

atd. To si může dovolit jenom někdo, a to je džihád, ta svatá válka v člověku, pokud mu srdce říká, že to dělá správně. Každý může volit mezi dvěma možnostmi: mezi dobrým a zlým, a záleží na něm, co si vybere. Když si vybere to dobré a myslí si, že obě bude mít stejně rád, potom není námitek. Pokud by to nebylo jisté, potom námitky de facto jsou a bude se před Bohem zodpovídat, ne před někým jiným, a to je ta největší zodpovědnost. A to je ten vnitřní boj, džihád, a ne s kudlou v zubech jít na nepřítele. Je to válka v sobě samém. A když jde do tuhého, tak tedy i s tou zbraní, pokud by byli muslimové z náboženských důvodů napadeni někým nábožensky odlišným a byla to vyložene náboženská věc. Jinak ne.

Jak vypadá Váš život – život muslima v sekulární společnosti s křesťanskou tradicí? Jak slavíte muslimské svátky a jak Vás ovlivňují svátky křesťanské?

Manželka je křesťanka a slaví křesťanské Vánoce, pomáhám jí při pečení, ale měli jsme před třemi týdny Ramadán bajrám a to zas manželka pekla a vařila pro nás, a šlo to. Pak když se nehádáme, tak se nehádáme. Když jeden druhému pomáháme, tak jeden druhému pomáháme. Já ctím její vyznání, ona ctí moje vyznání, a proč ne? A když to jde v rodině, proč by to nešlo mezi národy? Islám je natolik tolerantní, že lidé se navzájem snášejí. Přímo v Koránu je řečeno, že „všichni, kteří věří v jednoho Boha, ať Židé, křesťané nebo Sabejští a vůbec všichni, kteří konají dobré skutky, naleznou odměnu u Pána svého a těm netřeba se báti aniž rmoutiti se“. Nenajdete v žádné jiné knize, že by tam bylo řečeno, že i kdo věří v jiné náboženství, má svou jinou cestu, ale může dojít ke stejnému cíli.

V dobách komunismu docházelo k určité diskriminaci především křesťanských věřících. Pociťl jste i vy v tomto směru nějaký nátlak?

Samozřejmě že ano. Každý ředitel, který nastoupil, si mě vždycky prvně vzal na kobereček a ptal se mě na náboženské

vyznání. Ale kdo pevně v Boha věří, toho Bůh neopustí. A to se mi stalo. Měl jsem řeči moc a chodili na mě krajší inspektoři. Oni se vždy ptali: „Jste s náboženskou otázkou vyrovnán?“ No, já jsem byl vyrovnán. Věřil jsem, takže jsem vyrovnán byl. Tím to skončilo. To bylo vždycky první. Nebo mi jeden ředitel vytýkal, že se podepisuju Mohamed Ali a já jsem mu říkal: „Ty seš Josef, ten byl svatej, tak to máš totéž, soudruhu řediteli!“ No tak sklapl a už mi to nevytýkal.

Kolik muslimských náboženských obcí v sobě sdružuje vaše Ústředí?

Pražské dvě, brněnskou, potom v každém univerzitním městě jsou studentské náboženské obce.

Kolik má celkem členů?

Tak to nevím. My nemáme žádnou povinnost se někde uvádět statisticky z toho náboženského hlediska, a co se týká sčítání lidu, tak nás zahrnují a „jiná náboženství“. Odhad je asi 20 000, Čechů je tak okolo čtyř set.

Myslíte si, že je muslimům v ČR dán dostatečný prostor pro praktikování islámu?

Pro praktikování islámu do značné míry prostor dán je, ale ne úplně. Protože, a to je ta ostuda, my nejsme státem uznané náboženství, tzn. nemáme statut právnické osoby. Takže si například nemůžeme jako muslimská náboženská obec koupit pozemek, abychom si postavili mešitu. To musí koupit jedinec, soukromník nebo nějaká nadace a ta to spravuje, ale ne náboženská organizace. Jinak modlit se můžeme, shromažďovat se můžeme, literaturu vydávat aspoň zatím můžeme, tzn. nebyly by námitky. Druhá věc je ovšem to, že tak jako v judaismu je v islámu přikázána rituální porážka zvířat. A to de facto zakazuje vyhláška Ministerstva zemědělství a ochrany přírody „s výjimkou povolení daného náboženským organizacím“. Ale to my nejsme, tak kdo o to má žádat? Takže

to musíme dělat načerno. A černota rozhodně není správný způsob života.

Jak tedy probíhá komunikace s úřady?

Poslanci před volbami příslibí a tím to končí. Ohání se tím, že se ČR chce chránit před různými sektami, které pronikají z celého světa. Jenomže islám je známý několik set let. Byl uznán už za Rakousko-Uherska, když Rakousko-Uhersko anektovalo Bosnu a Hercegovinu, tak automaticky přiznali islámu totéž právo jako ostatním církvím a my jsme za první republiky v osmnáctém roce převzali zákonodárství rakousko-uherské a různé věci se potom upravovaly pro Českou republiku, čili by to mělo platit. V roce 1935 jsme žádali o potvrzení tohoto uznání, bylo to uznáno tehdejšími Ministerstvem školství a národní osvěty, potvrzeno protektorátní vládou a fungovali jsme ještě potom po pětadvacátém roce. V roce 1949, když nastoupili komunisté, vydali nařízení, že všechny náboženské organizace se mají znovu přihlásit k registraci. A tehdejší vedení náboženské obce to odmítlo nebo neudělalo ze strachu z kolaborace. Do určité míry se

být voda, což je věc samozřejmá, protože před Boha člověk má předstupovat čistý a umytý, proto se pětkrát denně modlí a pětkrát denně myje. Samozřejmě ta špinavá voda musí mít odtok, potom že to musí být vytápěno z Ústřední teplárny, Ústřední teplárna to odmítla, že na to nestačí, takže to tedy musí být vytápěno zemním plynem, ale že musí být povolení krajského hygienika, že to nebude obtěžovat okolí. Když se nakonec všechno podařilo, obyvatelstvo okolních domů bylo značně nedůvěřivé a nepřálo si to. Když pak byla mešita otevřena a pořádal se den otevřených dveří a všichni z okolí byli pozváni, většina z nich přišla a teď zjistili, že tam není žádný sklad zbraní, že se tam jedná jen o modlitby, které směřují ke stejnému Bohu, tomu, ke kterému se možná mnozí z nich také modlí, a tak námitky od sousedů přestaly. Naopak, ozvaly se kladné hlasy, protože zjistili, že je to věc, která je namístě. Ještě u té mešity bylo v podmínkách, že nesmí mít kopuli a že nesmí mít minaret. To znamená, že to je jak za Josefa II., když bylo povoleno evangelíkům, že si smějí postavit kostel, ale nesmějí tam být zvony

Jste spokojen s množstvím a zaměřením pořadů, které se zabývají islámem?

Lepší se to, ale jsou tam samozřejmě ještě úchylinky spojené s tím, že lidé o islámu nic nevědí. On si každý myslí, že islám je terorismus, a tím končí vědomosti o islámu. A že je ve skutečnosti islám náboženstvím, které uznává všechny starozákonní i novozákonní proroky, to nikdo neví.

Co si myslíte, že chybí pořadům zaměřeným na islám?

O islámu buď mluví lidé, kteří o tom něco vědí, a to je správné, anebo lidé, kteří o tom zhora nic nevědí a chtějí se pochlubit. V tom jsou ohromné rozdíly. Například jeden nejmenovaný redaktor mluvil o tom, že islám je náboženství násilí, a nikdo z přítomných mu nebyl schopen odporovat. Na druhé straně dost často se objevují různí redaktori, se kterými se dalo slušně mluvit a kteří uváděli všechno tak, jak to ve skutečnosti vypadá, nebo se mnou několikrát dělali pořady v televizi. Ti to brali zasvěceně. Jak vám říkám, ten kdo chce působit navenek, že něco ví, tak obyčejně nic neví. A ti tedy dělají tu škodu.

Souhlasíte se zřizováním islámských teokratických států?

Pokud by tam byla většina muslimů, tak je to samozřejmá věc. Islám dává sám návod na způsob života. Ústava a hlavní základ by byl Korán a podle toho by se všechno odvíjelo. Například by to bylo jako jednu dobu za první republiky, že bychom měli knihy narození a knihy úmrtí a knihy sňatků. Běželo by to všechno tímto způsobem. První teokratický stát byl ve skutečnosti v Medině a tam to klapalo.

Za jakých podmínek si myslíte, že by tyto státy mohly být rovnocennými partnery západních mocností, např. USA?

Rozhodně by mohly být, pokud by západní mocnosti neměly nějaké přehnané nároky. Není důvodu, proč by k tomu nemělo docházet. Když si vezmete Mezinárodní listinu lidských práv, to všechno se dělalo na základě křesťanských idejí. Vůbec se nebrali v úvahu muslimové, Židé, buddhisté, brahmáni, laoiisté, šintoisté atd. Z prvků těchto ostatních náboženství tam není vůbec nic. To je určitá závada.

Spolupracujete s muslimy v zahraničí?

Spolupracujeme, jistě. Určitá forma spolupráce tu byla i za komunismu.

foto Zdenka Milotova

ukázalo, že na tom něco bylo, protože římská katolická museli založit organizaci Pacem in terris. Tomu se naše tehdejší organizace chtěla ubránit. Ovšem důsledky toho byly, že po sametové revoluci se uznávaly zákony komunistické a nikoli Československé republiky. Spiš platí to komunistické. Když se stavěla v Brně mešita, tak se objevovaly plakátky, pořádaly se demonstrace proti tomu, a než to magistrát povolil, to bylo všelijakých překážek! Když už to bylo skoro povoleno, dostali jsme upozornění, že tam musí

a nesmí tam být vchod z hlavní ulice. To znamená, že jsme se v našem zákonodárství už dostali na úroveň Josefa II.

Jak to vypadá se stavbami dalších mešit?

V Praze je jedna a jedná se o stavbě druhé, muslimů tam je opravdu dost a zvláště Turci, kteří jsou tam, by měli rádi svou vlastní mešitu. V Brně je jedna. Zatím není nikde tak velká komunita, aby to bylo potřeba. Je-li někde 4 nebo 5 muslimů, tak není potřeba, aby pro ně byla mešita.

Víceméně nejasná, například dostávali jsme časopis, z Bosny a Hercegoviny docházel takzvaný Glasnik. Teď dostáváme pozvánky na mezinárodní kongresy, většinou jsou to kongresy týkající se ekumenismu všeobecně, sejdou se tam Židé, křesťané a muslimové, odsouhlasí, co a jak by mělo být, a tím to bohužel většinou končí. Když přijedou domů, tak buď mají chuť, nebo nemají chuť v tom pokračovat. A většinou se ukazuje, že té chuti nebývá dost. Anebo se zase jedná o špatné informace. To znamená: když je neinformovanost, je těžko se domluvit. Všechno záleží v tom, že lidé jsou málo informováni. To je hlavní. A jedna věc je, že existuje určitá skupina lidí, která ani informována být nechce.

Podílí se vaše Ústředí na mezináboženském dialogu?

Jistěže ano. Dostáváme pozvánky, zúčastňujeme se, naposled byl ten dialog 21. 11. v Ústí nad Labem, potom 26. 11. zasedání včetně buddhistů v Praze. Bývá to.

Kdo je Vaším hlavním partnerem v tomto dialogu?

Nemáme žádné hlavní partnery. Na ekumenických shromážděních to probíhá tak, že každý mluví de facto za sebe, ale tam, kde je opravdu snaha, tam se vyfiltruje to, co je vstřícné a na čem by se mohly budovat další kontakty. Někdy to však ztroskotává na problému, že o tom lidé málo vědí. Nedávno jsem četl v novinách: „Islámské bomby dopadaly tam a tam“. Copak je bomba islámská nebo křesťanská? Bomba je vražedná zbraň, ale není možno ji přiřknout k nějakému

náboženství. V žádném náboženství nemáte řečeno „zabíjej“, nýbrž v každém máte zabíjení zakázáno. Kdo zabije jednoho člověka, jako by zabil celé lidstvo, jak je psáno v Koránu. Kdo zachrání jednoho člověka, jako by zachránil celé lidstvo.

Tak se to píše i v Tal-mudu.

Ano, samozřejmě, vždyť je to náboženství od téhož Boha. Přece nebude Bůh jednou říkat to a podruhé ono. To je to, co si musíme uvědomovat.

Označil byste něco za úspěchy v mezináboženských dialogích?

Zatím ne.

Kde vidíte možnosti, že by se to mohlo zlepšit?

Jedině ve vzdělání lidí. Jedině v tom, že budou dostatečně informováni jeden o druhém. Do mezináboženského dialogu vstupují lidé do značné míry informovaní, ale nemají pravděpodobně možnost to nějak dál rozšiřovat. Když se např. jednou udělá referát z mezináboženského setkání, tak to vyjde v našem časopise a tím to skončí. Lidé si to přečtou a vezmou to na vědomí, nebo ne, ale přečte to poměrně málo lidí. Touto formou to nejde. Tohle se týká islámu: pokud u nás nemáme dostatečné množství mešit, aby se to mezi věřící dalo v kázáních rozšířit, tak to moc velký význam nemá. U ostatních náboženství, která shromažďovací možnosti

mají mnohem větší, by k tomu mohlo dojít, ale tam se možná jedná i o nechuť, aby se toto šířilo dál.

Jak myslíte, že je ještě dnes možné, že se jednoznačně politické ambice mohou opírat o náboženské ideje? Ať už se to

foto archiv

Islámské centrum v Praze 9 – Kyjích

týče (možná to není správné označení, ale používá se to v tisku) arabského fundamentalismu, irských katolíků ...

Zaprvé by bylo třeba si uvědomit, že fundamentum je základ. Fundamentalismus tedy znamená návrat k základům, ale ne šovinismus, nenávisť a všechno další, co se pod názvem fundamentalismus skrývá. To není terorismus, to je návrat k základům. Jak u islámu, ale ovšem první fundamentalisté byli vlastně křesťané ve Spojených státech. Byli to ti křesťané, kteří se vraceli k základům, tzn. ti, kteří přijeli ze severní Velké Británie, ze Skotska. Podruhé se to objevilo u Židů, kteří se vrátili tímto způsobem, a potřetí se objevilo u islámu. Nikdy to však nebyl terorismus, jen návrat k základům, to je jedna věc. Druhá věc: jestli člověk bere náboženství vážně, tak to musí prostoupit celý jeho život, takže dává člověku návod jak žít v tomto světě. Čili to je to, čeho může být někdy zneužito, ale ve skutečnosti je tím ovlivněno celé bytí národa. Proto islámské národy žijí jinou kulturou, nežli žijí křesťanské národy. Ale to neznamená, že musí být proti sobě. Naopak, měly by ze sebe čerpat to, co kde nacházejí společného, případně to hledat v druhém etniku a využít toho.

Děkuji Vám za rozhovor.

**S Mohamedem Ali Šilhavým hovořila
Zdenka Milotová.**

... mnohoženství v islámu je povoleno...

... to však neznamená, že je přikázáno

foto Radek Špinka

SLINTAJÍCÍ DAVID

(Věřící člověk v potměšilém světě má být chytrý.)

Věřící člověk to nemá ve světě zlých lidí lehké. Neměl by podléhat pověrám, padat před modlami, zbožňovat vládu a propadat „náladám konce“. Víra zakotvuje věřícího v **moudrosti**, ale vyzbrojuje ho i **chytrostí**, zvláště když se ocitne v **nouzi**, kterou bychom mohli nazvat extrémní. Věřící člověk neužívá svého rozumu méně než lidé nevěřící. Není hloupější než všemi mastmi mazaní chytráci tohoto světa. Prostě: pálí mu to. I v zemětřesení náhlých událostí nebo příhod **najde řešení**. Umí si vážit života svých spolulidí, ale vysoko si cení i život vlastní. Ví to, co deklamuje starozákonní kniha Kazatel, že lépe je živému psu než mrtvému lvu. Věřící lidé mají být v jistém smyslu „mistry situací“. Žije (někdy jen dřímá) v nich nezníčitelné přesvědčení, že Boží prozřetelnost platí a uplatňuje se, i když my nejsme s to tuto providenci registrovat a včas ocenit. V písni číslo 554 našeho evangelického zpěvníku stojí slova: „Nemysli, když tě bůh tvůj tříbí, že upadl jsi v nemilost a že jen se bohu líbí, kdo v světě tom má všeho dost. Jen vyčkej, a již příští den může los tvůj být proměněn.“ A v jiné písni vyznáváme: „Až potud nám pomáhal Hospodin z milosti, pročez k nebes výšinám hledme s důvěrností.“

Izraelský král David, to je postava mimořádná, vícestrunná, proměnlivá a dobrodružná.

Proto lákal i autory moderního věku k románovému zpracování, podobně jako postava starozákonního Josefa. David byl synkem z dobré, zbožné a v tradici zakotvené rodiny, staral se o ovce, kde se naučil bít se s vlky a medvědy, vystupuje jako pověřenec samotného krále (Saula), porazí doslova na hlavu nestvůrného Goliáše, má důvěrné známosti s princem Jónatanem, stává se psancem, který jen taktak uniká Saulovým nástrahám, obklopuje se svými partyzány, ukrývá se v poušti Én-gedí, ve svatyni v Nóbu se dostává ke Goliášovu meči, ale používá i podivná útočiště i na území a dvorech králů, jimž byl Izrael, provokující pouhou svou přítomností, trnem v očích.

Tak hledá tento disident útočiště i v pelištejském městě Gatu (1S 21,11-16). Zpřítomněme si ten příběh:

*I povstal David,
aby onoho dne prchl před Saulem.*

Přišel k Akišovi, králi Gatu.

*Akišovi služebníci řekli králi: „Což to není David, **král země**?*

Což se o něm nezpívalo při tanečním rejji:

„Saul pobil své tisíce, ale david své desetitisíce?“

Tato slova utkvěla Davidovi v mysli a velice se bál Akiše, krále Gatu. Proto před nimi změnil své chování. Jednal v jejich rukou jako potřeštěný, dělal značky na vrata brány a pouštěl po bradě sliny.

Akiš však řekl svým služebníkům:

*„víte přece, že to je **šilenec**, proč ho přivádíte ke mně?*

Nedostává se mi snad šilenců, že jste přivedli tady toho, aby mně svým šílenstvím obtěžoval?

Takový by měl vstoupit do mého domu?“

Tento příběh navazuje na masakr v kněžišti Nóbe, kde David pojedl z posvátných (hostiových) chlebů a vyžádal si k použití vřácnou relikvii – Goliášův meč. Původně to byl samostatný příběh, teprve později byl připojen k „útěkovým historiím“ (tak starozákonní učenec Hertzberg a jiní). David byl v Izraeli **nežádoucí**. Proto se „onoho dne“ rozhodl odejít na teritorium Pelištejců a vstoupit do služeb pelištejského krále Akiše. Gat bylo hlavním městem Pelištejců (srv. Joz 11,22; 1S 5,8), zapřísáhlých nepřátel Izraele. Vždyť i obr Goliáš byl Pelištejec. Sám David se kdysi na vražedný popud depresivního krále vypravil na „lov“ pelištejských předkožek a *pobil mezi Pelištejci dvě stě mužů. Jejich předkožky David přinesl* (1S 18,26n).

Ale když je člověk v **krajní nouzi**? Připomeňme si, že i Jákobovci „sestupovali“ do Egypta (Gn 42nn), neboť *hlad těžce doléhal na zemi* (Gn 43,1). Do ptahovského Egypta, kde byl král považován za Hóru, „syna Božího na zemi“,

se odebral už Abram, poněvadž *nastal hlad v zemi* (Gn 12,10). V Egyptě vydával Abram svou ženu Sáráj za sestru (Gn 12,19) – jen proto, aby si zachránil život. Byla to **krajní nouze**. Jákob se obával, že se mu nedostane prvorozenství, poněvadž byl mladší než prvorozený Ezau, a proto se dal mamičkou převléknout za Ezaua a tak podvedl skoro slepého otce Izáka (Gn 27). Také on se ocitl ve zvláštním smyslu v **krajní nouzi**. Mělo se dostat „hlavní“ požehnání tomu Chlupatci, bezbožnému Satyrovci? Akiš (ve skutečnosti obecně pojmenování pelištejského krále) byl nejmocnějším mužem v zemi. Jeho **království** je zmíněno v neširokém příběhu hned dvakrát (ve v. 11 a 13). Královská funkce, či spíše hodnost, je tím zdůrazněna. Za politickou fólií prosvítá Akišova „božnost“. (Toto označení vymyslel profesor Daněk, který si je vypůjčil od Palackého, ale negativně je přeznačil.) Ovšem také David je označen jako **král země** (hebr. מֶלֶךְ הָאָרֶץ *melech háárec*). To je označení výsostné, tím významnější, že David tehdy ještě králem Izraele nebyl. „Zemí“ se tu nemusí rozumět země izraelská, nýbrž **celá země, celý svět**. Bylo to věstecké naznění králových „služebníků“? Vždyť i oni, ač nepřiliš významní, mohli být jasnozřiví. Možná že mezi Akišovými služebníky byli i kněží a věštcí. Ale i kdyby tam Tito kultivní funkcionáři nebyli! Profesor M. Bič ve svých studiích (cizojazyčných i českých) poukazuje na to, že podle jednoho novozákonního příběhu právě démoni rozpoznali v Ježíšovi Pomazaného Hospodina, Krále králů (Mk 1,24). Stojí tu tedy **král proti králi**, reprezentant světa Božího („království nebeského“, mluveno jazykem Nového zákona) proti představiteli „tohoto světa“, světa moci s mocensky použitelným náboženstvím. I „obyčejný“ věřící je pocíťován ve světě nevěry a tuhé moci za „bilou vránu“, tuší se v něm potenciální nebezpečí. **Boží přítomnost** je nebezpečná, poněvadž vrhá nečekané a nenadálé světlo na „skutky temnosti“. *Co má společného spravedlnost s nepravostí? Jaký souzvuk Krista s Belíálem ... Jaké spojení chrámu Božího s modlami?* (2K 6,14n). Akišovi služebníci připočetli svému králi Davidovu bojovou

proslulost, která překračovala běžné, byť výtečné, bojové mistrovství a ukazovala **za hranice** pozemských válek a vojenských tahanic (1S 21,12). Ale i když byl David ve skutečnosti (předbíhající historické události) „Božím králem“ a ozývá se nám tu liturgická osnova královského či nástupnického Žalmu (Ž 2; Ž 110), byl to také „jen člověk“, a proto se **bál**, velice se strchoval. Ani „boží lidé“ nejsou bohy nebo anděly, nejsou to bytosti, které by byly imunní vůči bolesti. Prozrazení Davidova inkognita mohlo vést k Davidovu zavraždění a předchozímu mučení. Věřící člověk tu není proto, aby vyhledával martyrium. Vyhledávání mučednické smrti se stalo v křesťanské církvi (a patrně i v muslimské obci) zvláštní, velmi nebezpečnou infekcí. Ani Ježíš si nepřál utrpení za každou cenu: „*Otče, chceš-li, odejmi ode mne tento kalich?* ...“ (L 22,42). Řečtí hrdinové (Odysseus) strach neměli. Ani babylónský rek Gilgameš neměl strach, a přece i on se zachvěl do hloubi duše, když umíral a zemřel jeho mytický druh Enkidu. Ale v biblickém (hebrejském) světě znají lidé strach, poněvadž jsou lidé, nikoli nadlidé, poněvadž milují život a pokládají jej za vzácný Boží dar. Na rozdíl od řeckých nebo některých babylónských hrdinů mívali rytíři Hospodinovi strach, byli s to předvídat hrůzy smrti. Smrt pro ně neměla fatální charakter, nebyl to zásah temného Osudu, ale nebyl to hladký průchod do věčna jako u esoteriků staré i nové doby.

Šlo o život. O **holý život**. Ale také o **odpovědnost vůči izraelskému lidu**, k němuž byl David vyslán samotným Adonajem! Meč, ani kolosální, nebyl tu k potřebě. Bojové umění, jaké David předvedl v souboji s pelištejským Netvozem, by se tu neosvědčilo. A útěk? Ten byl nemožný. Tyto okolnosti přiměly ohroženého Davida v **situaci nouze**, aby se pokusil o **nezvyklé východisko**: on, stoje před hroživým a hrožícím „publikem“, **změnil své chování** (hebrejsky וַיִּשְׁנֶה אֶת-שִׁעְרוֹ *vaješannó et-tamó*), tak je to v českém ekumenickém překladu (dále ČEP), kdežto králičití (dále K) mají: *změnil způsob svůj*. Věřící člověk musí jednat v **situaci krajní nouze JINAK**, nekonvenčně, moderně bychom mohli říci „psychologicky“, nemá, ba snad ani nesmí jednat „pravdivě“ abstraktním, byť jakoby biblickém, smyslu. To vědí lidé, kteří za války skrývali uprchlíky, Židy a politicky „ostře sledované“ spo-

luobčany nebo i lidi z jiných zemí. Podle německého teologa a martyra Dietricha Bonhoeffera může „pravdivá“ pravda přinést našim bližním i smrt. Co znamená vlastně Davidovo „proměnění“? Hebrejský text má na tomto místě sloveso שִׁנָּה (*šnh*) čímž se označuje změna šatů, cesty, práva, slibu či smlouvy. Podle Jóba dotírá Bůh ve svém spravedlivém rozhňování na člověka: „*dokud neodejde, měniš jeho tvář a vyhostíš ho*“ (Jb 14,20). V našem případě jde o **naprostou jinakost** počínání. Ale uvedené sloveso může znamenat i změnu rozumu (racionálního myšlení). V Davidově „kauze“ jde o snahu přesvědčit „fundamentalistické“ Pelištejce, že mají co dělat s **pomatencem**, člověkem choromyslným, bláznem. Překlad řecký (Septuaginta) i latinský (Vulgáta) to chápou tak, že jde o (pouhou) přetvářku.

Samuel pomazává Davida na krále

Starověcí překladatelé se asi (ve změně době, kdy mnohé zvyklosti z „dávných“ časů už nebyly známé, upadly v zapomenutí, nebo naopak zaváněly pohanskými praktikami, obávali, že by adresáti jejich překladu nepochopili příběh přiměřeně. Správnější je vidět tu Davidův pokus ukrýt se a zachránit se pod škraboškou toho, co se ve vědě o náboženství nazývá **tabu**. Tabu znamenalo **nedotknutelnost**, principiální náboženskou a lidskou imunitu. Choromyslní lidé byli ve starých časech chráněni prostřednictvím tabu. Kdo by toto tabu porušil, toho by ihned postihla smrt. Ti opatrní a nedůvěřiví Pelištejci si nemohli být jistí, zda David

vskutku blázen je, nebo není. Opatrnost radila vypakovat ho **pryč**. Proto jednal David, „jsa v jejich rukou“, *jako potřebný* (tak ČEP), podle kralických *bláznem se dělal* (hebr. וַיִּתְהַלֵּל *vajjitholél*). Hebr. sloveso הָלַל (*hll*) vskutku znamená: být bláznivý, pomást se. Podle Jeruzalémské Bible (dílo dominikánů vědecky pracujících v Jeruzalémě) se David stavěl jako zuřivec, člověk stížený amokem. Ani to není zcela vyloučeno, snad v případě epilepsie.

Ale souvislost našeho textu tomu nenavědčuje. Podle výroku Jeremjásova označuje הָלַל (*hll*) třeštění, v souvislosti s ožralstvím a vrávoráním (Jr 25,16). David jednal jako „smyslů zbavený“. V pozadí tohoto výrazu ovšem slyšíme i jinou významovou „tóninu“ הָלַל (*hll*), poněvadž tento výraz znamená především **chválit**. Každé dítě prošlé nedělní školou ví, co znamená HALELUJA(H). V žaltáři se nachází jeden žalm, který zmiňuje v záhlaví událost v Gatu. Je to žalm 56. Tento Žalm užívá slovesa הָלַל (*hll*) ve smyslu **chválení Boha a jeho věci** (či slova) (Ž 56, 5.11). Profesor Bič se proto pokusil interpretovat gatský příběh Davidův ve světle žalmu 56. David prý těm neobřezancům vlastně zvěstuje evangelium, svou zdánlivou pomateností prý chválí Boha. To se mi zdá přehnané. Pochybuji o tom, že by ti Pelištejci pochopili, že jim Davidova nebezpečná choromyslnost zvěstuje Hospodinovu spásu. Leda že by David stále vykřikoval „Halelu Jah“, to znamená „Chvalte Boha“. Ale takovým přiznáním se ke svému Bohu by na sebe přivolal rychlý konec. Žalmista chce spíše říci, že vysvobození ze „soutěskových“ situací je tím pravým podnětem ke chválení Boha. Jen si pozorně pročtíme celý ten žalm:

v. 5 *V Boha, jehož slovo chválím, v Boha doufám, nebojím se* (podobně v. 11n)

v. 7 *srocují se, číhají a stopují mě, o mé bezživotí usilují.*

v. 9 *O mém vyhnanství si vedeš záznam*

v. 13n *Bože, sliby tobě dané splním... abych před Bohem směl chodit dál*

ve světle živých?

Tyto zkušenosti s protibožským a protilidským světem má každý věřící, který se snaží poslušně a zodpovědně reprezentovat Boží věc v jakémkoli prostředí a v jakýchkoli podmínkách, i v čase **extrémní nouze**.

Jak předváděl krajně ohrožený David svou svatou pomatenost?

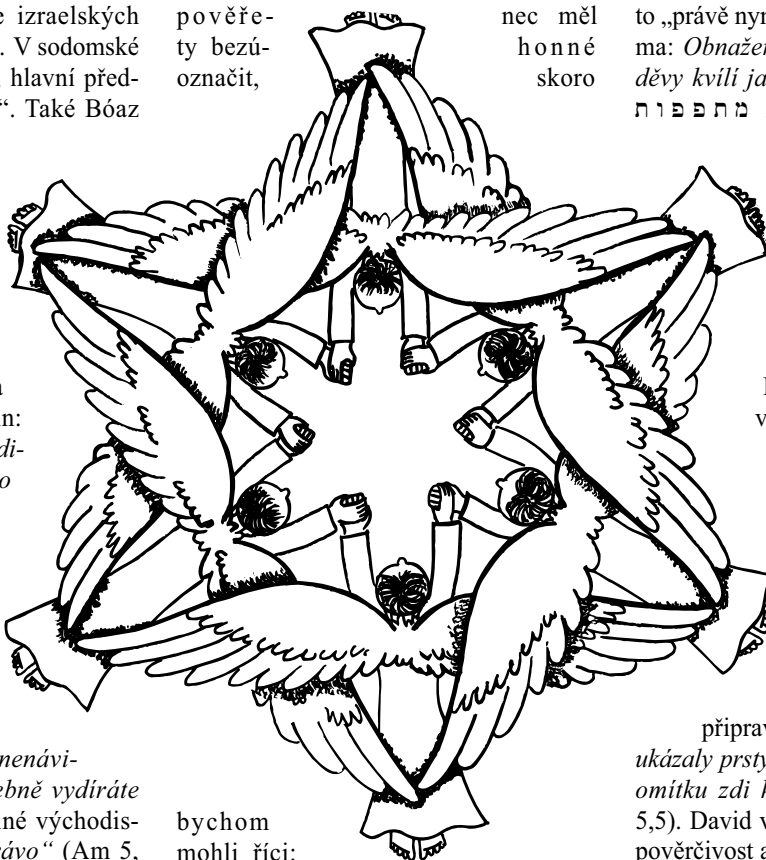
Podle ČEPu *dělal značky na vrata brány* (hebr. ויתיו על-דלתות השער *vaje-táv al-daltót haššaar*), podle kralických psal také *po vratech u brány*. JB má: *Er trommelte gegen die Torflügel* (troubil proti křídům brány). LXX tu má „tlučením na vrata“, což převzala i V. Opět vzniká dojem, že starověké překlady se svým překladem vyhýbají něčemu, co by mohlo souvislet s magií. Pravděpodobně je, že David něco **psal** na vrata brány, která zřejmě měla nějakou významnou funkci. Můžeme tak soudit podle izraelských (i předizraelských) analogií. V sodomské bráně seděl Lot (Gn 19,1), hlavní představitel podivného „města“. Také Bóaz se posadil v betlémské bráně (Rt 4,1), když bylo připraveno důležité soudně-právní řízení. I Abšalóm za časného jitra stával při cestě u brány. Každého muže, který měl spor ..., si Abšalóm zavolal (2S 15,2). Proroka Jeremjáše vyzývá Hospodin: *Postav se do brány Hospodina domu a volej tam slovo* (Jr 7,2). Brána byla místem soudu, rady, rozhodnutí. Prorok Ámos odhaluje hroznou skutečnost, že samašští boháčci, mravně otrlí bezbožníci, chvástající se marně svou na odiv dávanou zbožností: *toho, kdo trestá v bráně, nenávidí ději ... a vytýká jim: hanebně vydíráte nuzáka ...* Prorok vidí jediné východisko: „*uplatňujte v bráně právo*“ (Am 5, 10n.15). I Zacharjáš volá: „*Vynášejte ve svých branách pravdu a pokojný soud*“ (Za 8,16). Ve Skutech najdeme zvěstně upravenou zprávu, že Barnabáš (pokládáný za Dia) a Pavel (pokládáný za Herma) měli být z popudu Diova kněze v Lystře uctěni jako *bohové v lidské podobě*, jimž měli být obětováni *ověnčení býci*. Tato sakralizovaná zvířata byla přivedena k bráně chrámu (Sk 14,11-13). Pro souvislost s gatským příběhem a případem je autoritativní mojžíšský pokyn z Deuteronomia (Dt 11,18-21): *Tato má slova si vložte do srdce ... Napišeš je na veřeje svého domu a na své brány ...* Brána tu figuruje jako místo **svědectví a vyznání**. Na bránu se psalo to, čemu člověk věřil a k čemu se bez ostychu přiznával. Bič se

domnívá (tak v SZ 5, str. 131 a ve zmíněné francouzské studii La folie, 156-162), že „David tu vystupuje jako vyznavač pravého Boha v zemi Pelištejců“. Jsou však i jiné možnosti. Podle prorocké vize Ezechielovy pověřuje Hospodin *muže oděného lněným šatem*, aby prošel *středem Jeruzaléma*. Proč?

„**A označ ZNAMENÍM NA ČELE muže, kteří vzdychají ... nad ohavnostmi.**“ Všichni v Jeruzalémě měli být pobiti. Ale: „**Nepřistupujte však k nikomu z těch, NA NICHŽ JE ZNAMENÍ**“ (Ez 9,3nn).

pověře-
ty bezú-
označit,

Hospodinův
nec měl
honné
skoro

bychom
mohli říci:
o z n a č k o -

v a t .

Text tu používá tohoto hebr. obratu וְהִתִּיטָא תָא עַל-מִצְחוֹת הָאֲנָשִׁים (*vehitvitá táv al al-micchót háanáším*). Sloveso תָא (*tvh*) zde znamená dělat znamení, škrábat. **TÁV** je poslední písmeno hebrejské abecedy a jako takové je zvěstným **magickým** znakem, který znamená (Boží) **ochranu**. **TÁV** je znamením **života**. Také prototypického Kaina Hospodin *poznal ... znamením* (hebr. אָוֶן), *aby jej nikdo ... nezabil* (Gn 4,15). To by znamenalo, že David, muž boží **v krajní nouzi**, napsal či vyškrábal na tu pelištejskou bránu v Gatě svá ochranná znamení, že tedy skočil Hospodinu přímo do náruče, jako by řekl: „A teď, Hospodine, dělej, co umíš ... Chtějí mě zabít, ale ty mě můžeš

zachránit!“ LXX (podobně V) však zde uvádí „*tlučením na vrata*“, vlastně **bubnování** (na vrata). Staré klasické překlady, řecký a latinský, předpokládají tu hebrejské תַּפַּף (*tpf*) = bubnovat. Ž 68 líčí slavnostní **průvod** (v. 25), procesí mířící do svatyně. V tomto průvodu šly kromě zpěváků a hudebníků též *uprostřed s bubínky dívky* (v. 26 hebr. בָּחוּךְ עַל-מוֹת תּוֹפִפוֹת *betóch alámót tóféfót*). Tento „průvod“ očividně neměl protestní charakter, byla to čirá hudební oslava Hospodina. Prorok Nahum oznamuje Hospodinův soud nad Ninive a vidí již příští osudy, jako by se to „právě nyní“ odehrávalo před jeho očima: *Obnažena a odvlékána je Ištar, její děvy kvílí jako holubice a bijí se* (hebr. מֵתוֹפְפוֹת *metóféfót*) v prsa, doslova:

do srdce (hebr. עַל-לִבָּהּ *al-livvéhen*). To je obraz „nářkové liturgie“, při níž se ženy zasvěcené kultu své Paní tlukou v neuchylujícím se „tvrdém“ rytmu bubnů do svých prsou. Ani tato varianta Davidovy „tabuizace“ není v dané situaci pravděpodobná. Možná, že David napsal na bránu nějaké podivné znaky („halabala“), které nebylo možné dešifrovat, což mohlo pro ty „neobřezance“ znamenat, že Boží soud se blíží. Vzpomeňme, jak se při velké pitce, kterou

připravil babylónský král Belšasar, *ukázaly prsty lidské ruky a něco psaly na omítku zdi královského paláce ...* (Da 5,5). David vsadil možná na pelištejskou pověřivost a chtěl ty pověřivce vyděsit. Člověk, který vyrývá do vrat takové divné mytické znaky, koná vlastně jakousi věštbu. Takového zvěstovatele v „nejvyšších službách“ není možno zbavit života jako v jiných „banálních“ případech.

Poslední akt Davidova počínání charakterizuje biblický text slovy: *pouštěl po bradě sliny* (tak ČEP, podobně K) – hebrejsky וִינֹרֵד רִירוֹ אֶל-זִקְנוֹ *vajjóréd riró el-zekánó*. Sliny (*salivae*) jsou vodnatým vazkým sekretem vylučovaným slinnými žlázami (tak Malá československá encyklopedie, Academia 1987). Sliny jsou (biologicky) velmi užitečné, poněvadž zvlhčují sousta a usnadňují polykání. V různých náboženských regionech měly sliny **magický** charakter. O tom pojednává (stručně) starý dobrý James

Georg Frazer ve Zlaté ratolesti (The Golden Bough), mluví o „tabuizované slině“. Podle zásad sympatetické magie je slina „součástí člověka“, cokoli se stane s ní, zasáhne odpovídajícím způsobem i jeho. Podle znalců magie prý je možné „očarovat člověka“. Podrobnosti není nutné v naší (gatské) souvislosti uvádět. V Novém zákoně jsou místa, v jejichž pozadí nahmátneme uzdravující účinek sliny. Ježíš uzdravil hluchoněmého tak, že vzal ho stranou od zástupu, vložil prsty do jeho uší a *dotkl se slinou jeho jazyka* ... (Mk 7,33; srv. Mk 8,23; J 9,6). Evangelisté starý magický obyčej (ne-li trik) hluboce obsahově přeznačují. V Gatu však šlo **negativní působení slin**. Hebrejský kořen ריר (*rjr*) znamená téci a týká se výtoku, který je hodnocen „řádem nečistoty“. Levitikus zmiňuje modelově muže, který *trpí výtokem, je pro svůj výtok nečistý* ... Každé lůžko, na kterém by ležel trpící výtokem, bude **nečisté**, každý předmět, na kterém by seděl, bude nečistý ... Kdyby trpící výtokem **plívl** na čistého, ten si vypere šaty, omyje se vodou ... (Lv 15,1nn). Podle knihy Numeri je pro toto „napliti“ je ovšem užito jiného výrazu, totiž ירק *jaraq*, ale to na věci samé nic nemění, osoba, které otec *naplil do tváře* nesla na sobě *hanbu po sedm dní* (Nu 12,14). Davidovo „vypouštění slin“ bylo pouštěním **dolů** (užito slovesa ירד *jrd* = sestupovat dolů, směřovat dolů, na zem, která tím mohla být smrtelně ohrožena. Přivolejme opět Frazera, který uvádí, že na Sandwichových ostrovech provázely náčelníka osoby, jež nosily přenosná plivátka a jejich obsah každé ráno přepečlivě zahrabaly. Zde ovšem kvůli tomu, že slina mocného muže mohla mít i magicko-záchranný efekt. Ale podle magických zásad všechno, co mělo účinek léčivý, mohlo mít „obratem ruky“ efekt zcela záporný. Už proto bylo potřeba sliníciho Davida vypakovat ze země. Proto se Akíš vyděsil při pomyslení, že by tak význačná a také krajně nebezpečná osoba vstoupila do jeho „domu“ (v. 16), nejde-li ovšem o nějaký chrámek – i ten mohl být označen jako בית *bajit*.

Davidovo podivné počínání nemuselo mít (jak se domnívá profesor Bič) přímý zvěstný záměr či dokonce účel. Spíše by se dalo říci, že David v Gatu připomíná extatické charismatické proroky. Také Saul, pomazaný Samuelem za izraelského krále, se mezi nimi ocitl. Po odchodu od proroka se měl budoucí král země setkat se skupinou proroků-charismatických. Měl

vstoupit na „Boží pahorek“ a narazit na *hlouček proroků sestupujících z posvátného návrší; před nimi harfa, buben, píšťala a citara, a oni budou v prorockém vytržení* (hebr. מתנבאים *mitnabbeim*). *Vtom se tě zmocní duch Hospodinův* (hebr. רוח יהוה *ruach adonaj*) a *upadneš do prorockého vytržení a změníš se v jiného muže* (hebr. ונהפכת לאיש אחר *venehpachtá leiš achér* – 1S 10,5n). Tak se i stalo. Když se ten skvělý Vyžádanec (tak by se dalo přeložit jméno Saul) ocitne na posvátném návršíčku, *přicházel mu vstříc hlouček proroků*. Saul byl popaden Hospodinovým duchem a *upadl* ... do prorockého vytržení (10,10). Také David v Gatu (za jiné situace) *změnil své chování* (hebr. וישנו את מעשמו *vaješannó ettamó*; tak v 1S 21,14 – zde je ovšem použito jiného výrazu pro „změnu chování“, obsah je stejný nebo podobný; a opět: to, co se v Saulově případě dělo „přirozeně“ (Saul se změnil bez své vůle, aniž by zamýšlel sdílet s charismatiky jejich extázi), v Gatu předvedl obecně známý scénář – dokonce možná i bubnoval, je-li řecký překlad oprávněný (srv. תוף *tof* v 1S 10,5 s על-דלתות השער *vajetáv al-daltó haššaar* v 1S 21,14 ve čtení Septuaginty: *bubnoval proti křidlům brány*); řecký překlad předpokládá za obratem יתי *jetáv* hebrejské תפף *tpf*, bubnovat. V záchvatu „svaté choromyslnosti“ mohl prorocký extatik razantně tlouci do kultického bubínku. Možná, že David předváděl „svatou epilepsii“ – „padoucí nemoc“. Řecký překlad Starého zákona má místo hebrejského *dělal značky* (1S 21,14c), *padal* (řec. ἐπιπτεν *epipten*). To nám připomíná novozákonní scénu, v níž Ježíš uzdravuje náměšičného, který často *padá* (řec. πίπτει *pipteí*) do ohně a do vody (Mt 17,15). Podle svědectví Markova přivedli k Ježíšovi něměho chlapce, který má *zlého ducha* ... *Kdekoli se ho zmocní, povalí ho a on má pěnu u úst, skřípe zuby a strne* (Mk 9,18). Před Ježíšem „zlý duch“ *chlapce zkroutil křečí; padl na zem* (řec. πῶς ἐπὶ τῆς γῆς *pesón epi tés gés* – Mk 9,20). Tato konfrontace Septuaginty a některých novozákonních příběhů, v nichž se jedná o uzdravení z posedlosti, jejíž konkrétní podobou byla (alespoň někdy) padoucnice, by nás mohla vést k možnému závěru, že David v Gatu předváděl svatou epilepsii; svatí epileptikové byli chráněni; touto „cestou“ zachránil Hospodin i Davida. Svatých choromyslníků však bylo na pelištejském královském dvoře až příliš mnoho a bylo obtížné stále

dbát na to, že tito lidé mají tabu-imunitu. Proto se pelištejský král pokud možno rychle s Davidem rozloučil.

Jan Amos Dvořáček cituje ve své předmluvě k Bonhoefferovým „Listům z vězení“ (Widerstand und Ergebung, Mnichov 1951, česky Na cestě k svobodě, Vyšehrad 1991) slova vynikajícího německého teologa H. Gollwitzera: „Svět je překrásný – svět je hrozný“. Dvořáček na Gollwitzerovy úvahy navazuje: „Svět ... není ani říší jen Satanovou, ani jen královstvím Božím ... Nesmírné jsou problémy světa, v němž žijeme. Bonhoefferův smysl pro jeho dvojznačnost, jeho krásy i temné stíny, se v dopisech z vězení prohloubil“. Novozákonní poselství, tak čisté, tak absolutní, míří do budoucího věku, v němž Bůh bude všechno ve všech. Zatím však stále ještě žijeme pod tlakem, stále tu vykonávají tlak „mocnosti“ a „síly“, které zmiňuje Pavel (např. Ko 2,10). Kristus je sice „hlavou všech mocností“, ale my s nimi musíme stále ještě počítat a v jistém smyslu i vyjednávat. „Etika odpovědnosti“ nemusí vždycky předpokládat shodu pravdy se skutečností. Bonhoeffer připomíná dosti četná starozákonní místa, v nichž Boží svědkové museli formálně lhát a podobně, aby zachránili čest a někdy i holý život svých bližních.

Ani Ježíš, naše Autorita, se nevystavoval zbytečně nebezpečí, nenabíhal svým nepřátelům na vidle, často se někam ztratil, neodpovídal přímo na všechny dotazy. A svým následovníkům radil:

„HLE,
JÁ VÁS POSÍLÁM
JAKO OVCE MEZI VLKY
BUĎTE TEDY
OBEZŘETNÍ JAKO HADI A
BEZELSTNÍ JAKO HOLUBICE“.

Prof. ThDr.
Milan
Balabán
Autor je
profesorem
religionistiky na
ETF UK.

ANKETA DIALOG MEZI ŽIDY, KŘEŠŤANY, MUSLIMY

Otázky

1) *Většina muslimů, Židů a křesťanů tvrdí, že věří ve stejného Boha. Jak je možné, že se projevy všech tří monotheistických systémů tolik liší? Myslíte, že Bůh promlouvá ke každému z nich jiným způsobem?*

2) *Na jaké platformě se, podle Vašeho názoru, dají vystavět budoucí islámsko-židovsko-křesťanské vztahy, jde-li to vůbec? A kudy se jejich dialog bude ubírat?*

3) *Co si myslíte o probíhajícím mezináboženském dialogu na jedné straně a vzrůstajících fundamentalistických tendencích na straně druhé?*

4) *Je možné vytlačit extremismus z lidské společnosti?*

5) *Myslíte, že události, které se odehrály 11. září, se dají interpretovat eschatologicky?*

Lucie Ondráčková (studentka HTF UK)

1) Nedokážu posoudit míru odlišnosti. Mravní základy všech tří náboženství se, myslím, neliší nijak zásadně. Nabádají k nenásilí, k lásce k bližnímu. Židovská tradice mluví o Bohu všeslitovném (*hachachaman*), milosrdném. Ani Písmo ani Korán nevybízí lidi, stvořené k obrazu Božímu, k opaku.

2) Především na úctě k životu, k celému stvoření v jeho rozmanitosti. Na respektu a osobní zodpovědnosti, které z toho vyplývají. Cesta jinudy nevede.

3) Možná, že tzv. mezináboženský dialog je zatím příliš „intelektuální záležitostí“. Fundamentalismus vzniká v atmosféře zoufalství, izolace a beznaděje – takové naladění rozhovoru nepřeje. Mnoho lidí má zřejmě pocit, že jednání na této úrovni nic neřeší, že se jich vlastně vůbec nedotýkají. Jistěže nikoho nelze k dialogu nutit. Dokud ale tento dialog nezasáhne širší spektrum obyvatel a nepromluví jejich jazykem, zůstane více či méně akademickou rozpravou.

4) Něco takového si vůbec neumím představit. Taková myšlenka i připadá absurdní a zavádějící.

5) Ne.

Václav Kupský (student AVU)

1) Ne. Ale myslím si, že všichni poslouchají Boha jiným způsobem.

2) Dají se vystavět na uskutečňování významu tolik zprofanovaného a frázovitě znějícího slova LÁSKA. Kudy se jejich dialog bude ubírat, ví jen Bůh.

3) „Nevědeme svůj boj proti lidským nepřítelům, ale proti mocnostem, silám a všemu, co ovládá tento věk tmy, proti nadzemským duchům zla.“ (Ef 6,12)

4) Ne, protože ad 3.

5) Interpretovat se dají jakkoliv, je však otázkou, která z těch interpretací bude ta pravá.

Bedřich Nosek (docent judaistiky na HTF UK)

1) Především věřím, že Bůh je pouze jeden pro všechny. Kdybych takto nevěřil, vyznával bych polytheismus nebo monolatrii. Lidé přistupují k Bohu a komunikují s Ním různými způsoby, podle svého náboženského vyznání, světónázoru a podobně. A Bůh jim podle

jejich přístupu k Němu odpovídá tak, aby mu mohli porozumět. Jiným způsobem odpovídá křesťanu, Židu, buddhistovi. Jde však pouze o jiný způsob, obsah Jeho odpovědi je všem stejný.

Každý upřímný, neegoistický, ne-prospěchářsky motivovaný přístup k Bohu považuji za legitimní. V opačném případě je to přístup špatný, plodí zlo, které nepochází z Boha, ale je lidské a pramení z nepochopení Boha.

2) Základem nesmějí být snahy o splynutí (to je pouze budoucnost v mesiášském věku), ale upřímné úsilí o vzájemné objektivní poznávání, které je podle mého názoru tou cestou, jež může vést ke společnému životu vedle sebe, naplněnému tolerancí a vzájemným pochopením. To je ostatně i jedním ze základních principů každé demokratické liberální společnosti.

Vracím se ještě k první otázce, která s touto druhou souvisí, a zdůrazňuji, že nejdůležitější je si uvědomit, že Bůh je skutečně pouze jeden a cesty k Němu jsou různé.

3) Podle mého názoru každý fundamentalistický (ve smyslu netolerantní a zaslepený) postoj je nepochopením Boha a nesprávnou cestou k Němu. Fundamentalismus je hřích páchaný buď vědomě, nebo, v lepším případě, nevědomě. Mám tím na mysli, že „upřímní“ fundamentalisté si myslí, že svými postoji chrání svou cestu k Bohu, a obávají se dialogu proto, že podle nich vede pouze k oslabení, a dokonce i ke ztrátě víry. „Neupřímným“ fundamentalistům pak podle mého názoru nejde ani tak o obranu víry, ale spíše o sledování svých úzce osobních cílů, pro jejichž dosažení pak vědomě páchají zlo. Dialogu se bojí proto, že by mohl vést ke ztrátě jejich vlivu.

4) Snad až přijde Mesiáš.

5) Nedomnívám se, že právě jen události po 11. září 2001 lze interpretovat eschatologicky. Pro člověka je velmi obtížné rozeznat příchod Nového věku. Pokud bychom tyto události tak chápali, pak jsou podle mě pouze jedním z mnoha znamení. Za takové předzvěsti lze považovat především holocaust, shromažďování diaspor v Erec Jisra'el, a v tomto rámci pak i znovu se stupňující aktivity

sil zla. Stejně tak může být ovšem tato interpretace chybná, jako se to již mnohokrát v lidských dějinách stalo. Lidské poznání je přes veškeré sebevědomí velmi nedokonalé.

Senta Lukešová
(business manager Vision
Care Johnson & Johnson)

1) Podle mého názoru Bůh promlouvá jedním způsobem ke všem lidem, avšak jednotlivé skupiny či systémy si jeho výklad interpretují různě v závislosti na zvycích a kulturách, vyvíjejících se po staletí.

2) Budoucí islámsko-židovsko-křesťanské vztahy se dají podle mě vystavět pouze na platformě lásky k bližnímu. Uvědomuji si však, že je to asi příliš idealistický názor, a nevím, zda je lidstvo schopno k jeho realizaci dojít v blízkém časovém horizontu. Každopádně dialog mezi těmito systémy bude zatím vždy silně ovlivňován politickými silami.

3) Cítím značný vliv světového politického vývoje. Věřím, že fundamentalismus jako takový je mnohdy veden nepochopením všeobecného vývoje ostatního světa.

4) Extremismus v současné době asi nelze úplně vytlačit, ale určitě ho lze do značné míry omezit a zmírnit jeho účinky.

5) Záříjové události rozhodně vedou mnoho lidí k takovému zamyšlení. Jako člověk, který je silně orientován proti sebemenšímu bytí i náznaku násilí člověka proti člověku, považuji tento způsob výzvy ze projev naprostého fanatismu a jsem zásadně proti. Má vzdělanost v eschatologii je však velmi malá na to, abych se mohla hlouběji zabývat touto otázkou.

RABI CHAJIM

NEFEŠ HA-CHAJIM

Předkládáme-li na tomto místě článek o rabi Chajimovi z Voložinu (21. 1. 1749–14. 6. 1821), není to zcela náhodou. Český čtenář se již s osobou rabi Chajima setkal – je mu věnována kratší studie Emmanuela Lévinase, obsažená ve výboru *Etika a nekonečno*.¹

Chtěli bychom pohlédnout na Voložinerovo dílo z poněkud jiného úhlu. Dříve však shrňme to nejnutnější. Rabi Chajim z Voložinu byl od pětadvaceti let žákem Gaona z Vilna. Podle dobových svědectví byl Gaonovým žákem nejbližším.² Snad ještě více než svým dílem zapsal se rabi Chajim do historie založením a vedením své ješivy. Stalo se tak roku 1803, kdy se přesunul z Vilna do nedalekého Voložinu (ve Vilně již v té době dvě ješivy fungovaly a pro inovace tam nebylo dost prostoru).

zajistila jejich výživu akademie. Druhou inovací bylo přísné výběrové přijímání žáků o studium. Díky těmto opatřením, zajišťujícím ekonomickou nezávislost navenek a elitní atmosféru uvnitř, získávala voložinská akademie na věhlasu i důležitosti. Ještě za života svého zakladatele sídlila akademie ve vlastní budově a měla víc než sto žáků.³ Vlastní cíl nové akademie byl však mnohem vyšší. Rabi Chajim, odhodlán naplnit odkaz svého Mistra, pokusil se o ustavení instituce, jež by dovolovala

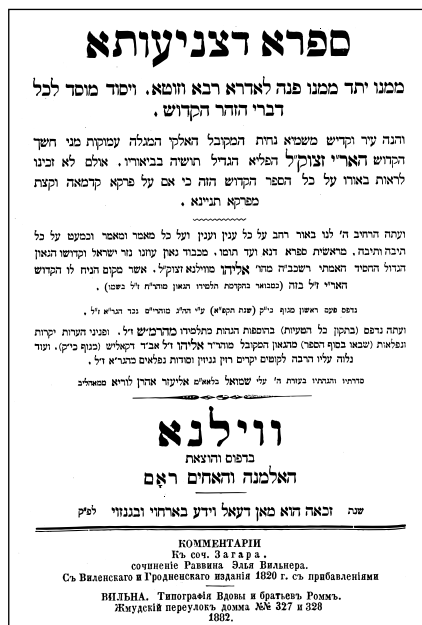
foto autor

Synagoga ve Vilniusu (Vilna)

Začátky nebyly nijak velkolepé. Rabi vyučoval ve svém vlastním domě deset místních studentů, které i sám živil. To byla také jedna ze dvou hlavních inovací. Ve voložinské akademii již studenti nebyli po středověkém způsobu rozdělováni do bohatších rodin, kde vždy jednou týdně dostávali zdarma stravu. Od nynějška byli studenti podporováni vlastní rodinou, a nebylo-li to možné,

tradiční studium Tóry a Talmudu, navíc s jasným mesianistickým aspektem – studium probíhalo kontinuálně, skupiny studentů se během dnů a nocí střídaly, aby tak ani na okamžik nebylo přerušeno. Voložinská ješiva byla ještě dlouho po smrti svého zakladatele pokládána za baštu tradičního judaismu a přitahovala studenty zblízka i zdaleka. Zavřena byla až 22. 1. 1892 na příkaz ruské vlády.

Dílo rabi Chajima není příliš rozsáhlé. Jeho *opus magnum*, **נפש החיים** *nefeš ha-chajim* (viz Gn 2,7), odráží již zkušenost pedagogickou z voložinské akademie. Kniha byla vydána posmrtně synem rabi Chajima (Vilna, 1824). Komentář k *Pirke Avot* vydal Jošua Hešel Levin (Vilna, 1858). Lze jen litovat, že mnohá responsa a další spisy byly zničeny při požáru Chajimova domu roku 1815.⁴ Dochovaná responsa jsou součástí sbírek **חוט משולש** *chut mešulaš* (Vilna, 1882, №1-25) a **פקדושת יום טוב** *פקדושת יום טוב* (vyd. Jom Tov Lipman z Kapulie, tamt. 1868).⁵ Posledním dílem rabi Chajima, které zasluhuje zmínky, je jeho předmluva ke Gaonovu komentáři k *Sifra de-cni'uta* (např. Vilna, 1882).

Titul Sifra de-cni'uta s Gaonovým komentářem a předmluvou rabi Chajima

Nefeš ha-chajim je uceleným popisem struktury universa, postaveným na kabalistických konceptech. V souladu s celkovou povahou díla jsou koncepty komplexu Zoharu, Ariho i Chajima Vitala slity v jeden harmonický celek. Voložiner, coby žák Gaona z Vilna, znalý mystických textů, zde pomocí kabalistické terminologie přináší světoobraz pro člověka náročný, vpsledku však optimistický. Samozřejmým předpokladem je zde emanační teorie stvoření, z ní vyplývající mnohost světů, obydlených více či méně duchovními bytostmi, a pojetí člověka jako mikrokosmu, odrážejícího v uspořádání tělesných orgánů makrokosmos. Dalším předpokladem, dovolujícím uvést celý systém do pohybu, je smysluplnost emanací vzniklého universa, z níž plyne

požadavek jeho co nejlepšího fungování neboli spění k uspořádanosti.

Dodejme ještě, že jednotlivé světy jsou v tomto systému hierarchicky uspořádány a navzájem recipročně propojeny. Smysl a naplnění každého ze světů leží ve světě, který je bezprostředně nad ním a je tedy jeho „duší“. Nižší z obou světů, „tělo“, je zároveň „duší“ světu ležícímu níže. Odvozeno z mystiky Merkava (Zohar Chadaš, Jitro, 33a): „vyšší svět drží svět nižší a zároveň je jím nesen.“

Dynamiku dodává tomuto uspořádání nutnost neustálého přísunu božské energie z kořene Bytí, jímž je **אלהים** *Elokim*, „Pán všech sil a energií“ (I,1). Na základě takto pojeté ontologie (zmínili jsme skutečně jen torzovité útržky) odvozuje rabi Chajim svou antropologii.

Východiskem je Stvoření. Člověk je stvořen k obrazu **אלהים** *Elokim* (Gn 1,27) a z toho plyne jeho postavení a úkol v hierarchii universa. Stvořen jako poslední má hmotné tělo. Jeho duše však svým vrcholkem pramení ve sférách nejvyšších.⁶ Ambivalencí svého ustrojení je tak člověk rozkročen napříč celým systémem Stvoření a je mu v něm svěřena role kardinální: zabezpečit přísun pozitivních energií směrem vzhůru, posilovat tak vyzařování Božství a výsledně přispívat k uspořádanosti universa, jež je předpokladem příchodu Mesiáše.

Takto definovaný úkol člověka není svou otázkou „co“ příliš vzdálen názorům chasidismu. Z odpovědi na otázku „jak“ je však nesmiřitelnost pozic jasná. Nástrojem k naplnění tohoto úkolu jsou totiž člověku podle rabi Chajima pouze a výhradně **מצוות** *micvot* a studium Tóry coby *micva* nejvyšší.⁷ Božím příkazům je tak přiznána funkce instrumentální. Pomocí vykonávání *micvot* uvádí člověk do pohybu proud svatých energií, které procházejí rozličnými vrstvami Stvoření a mohou dosáhnout až samého kořene Bytí.⁸ Instrumentální pojetí *micvot* ještě vynikne na pozadí Chajimovy koncepce přídutnosti **כוונות** *kavanot* (intencí) (viz dále). Člověk se tak stává jaksi „partnerem“ Boha, je hybatelem kosmu se vši odpovědností, která z toho vyplývá.

Každé hnutí prstem, konání, řeč a myšlení na všech úrovních se tak stává významuplným. Vše je o to komplikovanější, že člověku je v zásadě utajen dosah jednotlivých činů. Nemístný výrok, nebo jen myšlenka na něj může být původcem stejných destrukcí ve struktuře kosmu jako vykonaný čin, a třeba i horších. V tomto

okamžiku dostává Tóra a v ní obsažený korpus *micvot* další rozměr. Prodloužené o Ústní Tóru dovolují *micvot* stanovení **הלכות** *halachot*, které již mají smysl dvojí: 1) dynamický – vedou člověka ke konání *micvot* a tak k podpoře kladných energií a zároveň 2) statický – chrání člověka před chováním náhodným, tedy s potenciálně destruktivním dopadem na Universum.

Jakkoli jsou exegetické postupy rabi Chajima minuciózně propracované a komplikované, poselství knihy je jednoznačně čitelné. Důvodem shromáždění obsažného a pečlivě strukturovaného aparátu je jediná idea. Pod všemi neosobními, až chladně strohými argumentacemi, rozehranými postupně ve čtyřech oddílech (Branách), plane s nekonečnou vášní jedna jediná myšlenka, jediné volání: „Človče, odhod' marnosti a udělej místo pro konání *micvot* a studium Tóry!“

Celý systém nastíněný v *Nefeš ha-chajim* lze studovat a nahlížet z mnoha úhlů. My se v tomto článku omezíme na dva aspekty, které, jak čtenář nahlédne, souvisejí s tematickým zaměřením tohoto čísla.

Titulní strana varšavského vydání Gaonova mystického komentáře ke knize Joma

Při bližším pohledu na skutečně detailně rozpracovanou strukturu universa, zahrnující jak ontologii tak antropologii, neopomíjející ani to z teleologie, co by mělo stačit člověku pro život tady a teď, se vloudí myšlenka na výtku technicistní suchosti. Nebyli bychom daleci obvinít autora z nedostatku oduševnělosti a z mentorství. Vždyť jen Voložinerovo

foto autor

pojetí intence (kavana) jako sice velkolepé, přesto postradatelné ozdoby *micvot* může snadno svádět k vulgarizaci: „Udělej, co se ti prikazuje, a o víc se nestarej!“

Lévinas, který tento problematický bod Chajimova učení vyvažuje oprávněným poukazem na jeho etické prodloužení, řeší jej tak vzhledem k dnešku. Existuje i řešení nevytrhávající Voložinerův text z jeho dobových souvislostí?

Jsmo přesvědčeni, že klíčem k tomuto řešení je právě „mystická“ stránka Voložinerovy knihy. Jestliže jsme právě použili uvozovek, bylo to úmyslné. Voložinerova kniha je totiž vším jiným než mystickým textem. Osoba autora do textu nevstupuje vůbec, vše je co nejpečlivěji konstruováno ve snaze o absolutní přehlednost, srozumitelnost a objektivnost. A přece! Celý diskurs je proveden čistě kabalistickou terminologií, kabalistická je rovněž struktura universa („světů“) a druhým nejcitovanějším textem po Bibli je komplex Zoharu.

Jakým způsobem je však tato terminologie používána, jakým způsobem je kabalistický rozvrh universa čtenáři podán! Jako samozřejmost, jako holý fakt, rozumějící se samo sebou. Právě na jeho pozadí je prezentována vlastní autorova myšlenka – centrální postavení *micvot* a studia Tóry jako úkolu pro člověka na straně jedné a centrální postavení člověka jako hybatele (k dobrému či zlému) v projektu universa na straně druhé.

Tento obrat pokládáme za jeden z nejdůležitějších prvků nutných k po-

rozumění Voložinerově knize. Jakoby samozřejmá aplikace kabalistického světónázoru (i když je užit nanejšpekulativně) v knize, která, ač vydána posmrtně, byla volně přetiskována a rozšiřována, si žádá alespoň pokusu o vysvětlení.

Spatřujeme jej v okolnostech vzniku Voložinerova díla, především pak v jeho dvojím skrytě polemickém zacílení. Lévinas konstatuje absenci přímých vlivů myšlení moderního Západu.⁹ To je samozřejmě pravda. Avšak Voložinerovo dílo jako celek svým výjimečným ustrojením (a toho si všímá i sám Lévinas) ukazuje, že je novou situací, tedy pronikáním moderního Západu, doslova vynuceno. Nechceme samozřejmě tvrdit, že rabi Chajim četl třeba jen jedinou stránku z Hegela. Rozhodně je však významné, že jedno z nemnoha systematických shrnutí judaismu (a jsou v aškenázském prostředí vlastně nějaká?) vzniká na konci období nazývaného historiky filosofie obdobím systémů a krátce po definitivním rozpadu reziduí středověku.¹⁰

Považujeme *Nefeš ha-chajim* již za plod nové epochy. Víra a vše, co z ní pro život vyplývá, již není v době rabi Chajima samozřejmá. Nestačí již jen komentář nebo řetězec *חידושים chidušim* k posvátnému textu. Tradiční způsob absorbování věrouky pouhým prožíváním již nefunguje. Nutkavé vědomí přítomnosti „jiného“ ve společnosti, která je v době rabi Chajima již otevřena sebereflexi, problematizuje dříve samozřejmé.

Zde spatřujeme nejvlastnější historické „svědectví“ Voložinerova díla. Ještě Gaon z Vilna, Voložinerův učitel, se mohl spokojit téměř výhradně s tvorbou komentářů.¹¹ O generaci později píše rabi Chajim manuál k použití světa, knihu, která na kostře exegezí klade otázky a odpovídá na ně, knihu, která má za úkol vysvětlit, proč vše má zůstat tak, jak tomu vždy bylo. V tomto smyslu chápeme *Nefeš ha-Chajim* jako plod pocitu ohrožení, a to ze dvou směrů. Jeden z nich byl již zmíněn – slovy Lévinasovými – „moderní evropský Západ“.

Druhým směrem, k němuž se *Nefeš ha-Chajim* obrací, je chasidismus. Je nutné předeslat již nyní, že tak jako v textu Voložinerovy knihy nenalezneme přímý vliv moderního Západu, neobsahuje ani jedinou otevřenou zmínku o prožitém rozkolu, vzájemných denunciacích a hrozcím schizmatu. Způsob, jakým se rabi Chajim ve svém díle staví k chasidismu, je o mnoho složitější. V textu lze snad-

no objevit pasáže, které s chasidismem polemizují (zmínili jsme již exkluzivitu *micvot* jako nástroje k naplnění lidského úkolu). Děje se tak ale vždy jen nepřímo, pevným zdůrazňováním vlastního názoru a bez náznaku možnosti připuštění názoru rozdílného. Zároveň připomeňme, coby dříve nepříteli na život a na smrt podanou ruku, chasidismu tolik drahou kabalistickou terminologií a fakt pronikání mystiky do stále nižších polic knihoven.

Maně se znovu připomíná Gaon z Vilna, jehož odpor k chasidismu byl, jak známo, stejně neoblomný jako vášnivý. Zatímco Gaon z Vilna odmítal opakované pokusy Chajimova generačního druha Šneura Zalmana z Ljady o setkání, rabi Chajim ve svém díle diskutuje s názory Tanje (např. *cimcum*). Z ostatního zmiňme jen kapitoly, vsunuté mezi třetí

a čtvrtou Bránu (označené jen jako *פרקים Prakim*). Zde rabi Chajim soustřeďuje právě témata, která jsou jasnou polemikou s idejemi chasidismu. V souvislosti s následujícím úryvkem z *Nefeš ha-chajim* zaujme hned druhý *פרק perek*. Rozvíjí poněkud praktičtější téma pojednané již na konci První brány: „Pýcha se může zrodit v srdci člověka, který slouží Jemu, budiž požehnán, v dokonalé čistotě srdce. Bude znevažovat toho, kdo neslouží Jemu, budiž požehnán, v čistotě myšlenek a plní vše tak, jak je to psáno v Boží Tóře (*ale*) bez duchovního nahlédnutí. Nakonec bude znevažovat i toho, kdo podle jeho názoru nestuduje Tóru jen pro ni samu. A to je velká chyba. Neboť bezpochyby čistota srdce ve službě Bohu je sice žádoucí pro plnost *micvy*, nemůže

nicméně anulovat její prosté splnění.“
(*Nefesh ha-chajim, Praksim, Perek 2*)

Rabi Chajim zde zdůrazňuje centrální místo studia Tóry pro náboženský život každého člověka. Hovoří-li se o otevřeném charakteru chasidismu vzhledem k lidovým vrstvám a elitářství mitnagdim, rabi Chajim zde celý pohled poněkud obrací. Znovuustavuje centrální pozici Tóry v rámci judaismu a přímý přístup k ní přiznává všem, i těm malíčkým (smíme-li si vypomoci pojmem z křesťanství).¹² Zkrátka zde nepřichází ani aspekt pedagogický. Tóra je základem pro všechny, bez ohledu na jejich schopnosti. Rabi Chajim k tomu říká: „Vždyť člověk nemůže vystoupit na vyšší příčku žebříku, jestliže nejprve nepoloží pevně svou nohu na stupeň nižší.“¹³

Vracíme se tak znovu do samého středu učení rabi Chajima. Hierarchizace universa, patrná na úrovni kosmické a jí odpovídající rovině antropologické, je důsledně aplikována i na celé společenství, Jisrael. Kruh se uzavírá a nám zbývá jen připomenout slovy Emmanuela Lévinase,¹⁴ že Jisrael je zde „synonymem všeho autentického lidstva“.

Nefesh ha-chajim (Brána první, kapitola 21)

Takový je zákon člověka, že zabývá-li se Tórou pro ni samu, aby zachovával a dodržoval vše, co v ní je psáno, očišťuje své tělo od hlavy až k patě. Ve stejném smyslu se ptají učenci (Ber 16a): „Proč Tóra staví vedle sebe stany a toky řek?¹⁵ Tak jako řeky pozdvihují člověka z nečistoty k čistotě, tak stany pozdvihují člověka z ruky provinění do ruky pravosti.“ Ve stejném smyslu také hovořili učenci o očišťování nečistých vodou mikve (Eru 4b): „Celé tělo do vody!“ – do vody, jíž je pozdvihováno celé tělo. Stejně je tomu se slovy Tóry, která také pozdvihují celé tělo. Právě proto vyměřili moudří (*rozměry mikve*) ama na amu při hloubce tří amot, které odpovídají třem světům,¹⁶ נפש *nefesh*, רוח *ruach*, נשמה *nešama* a konání, řeči a myšlení v Tóře.

Tak, jak se celé lidské tělo pozdvihuje a očišťuje, zabývá-li se Tórou a *micvot*, tak se i všechny světy (jež odrážejí stav člověka, jak jsem již zmínil výše v kap. 6)¹⁷ projasňují, očišťují a povyšují.

Přímý člověk, sloužící skutečně Bohu, neobrací své vědomí a myšlenky ve chvíli,

li, kdy slouží Jemu, budiž Jeho jméno požehnáno, k povýšení a očištění vlastního těla a duše, ale k tomu, aby povýšil čistotu svých myšlenek a intence. Míří pak skutečně vzhůru, k nápravě (tikun) a očištění svatých světů.

To bylo také jediným základem služby Praotců a prvních Spravedlivých, kteří plnili Tóru před jejím předáním. Jak odvozují moudří z verše „Ze zvířat čistých a ze zvířat, která nejsou čistá“¹⁸ „Odtud víme, že Noe se učil Tóru.“ A dále řekli (Jom 28b): „Celou Tóru dodržoval Abraham, náš otec.“ (Podobně je psáno i v Berešit raba, §82, v Tanchuma Be-har a v Midraš thilim k Žl.)

Není tím míněno, že jim to bylo přikázáno a činili tak pod hrozbou soudu (din),

neboť kdyby tomu tak bylo, nespolehali by se jistě na svůj úsudek a cit tehdy, když nahlédli, že podle způsobu vkořenění svých duší je pro ně nutností odchýlit se třeba jen z části od jediného z Božích příkazů. Pak by se byl Jákob, náš otec, neoženil se dvěma sestrami, ani Amram by si byl nevzal svou tetu (Ex 6,20).

Pouze na základě toho, co dosáhli (*Praotcové a první Spravedliví*) čistotou svého uvažování, byly uskutečněny obrovské nápravy prostřednictvím *micvot* (ještě před předáním Tóry) ve světech a energiích vyšších i nižších. Velké škody, destrukce a oslabení by jimi byly způsobeny (ve struktuře universa), kdyby je byli nezachovávali.

Proto Noach obětoval právě čisté zvíře, neboť nahlédl a pochopil (*specifickou*) energii a nejvyšší kořen všech zvířat. *Rozeznal zvířata, u nichž energie kořene byla na straně svatosti, z těch obětoval, a ta, která energií své duše (nefesh) byla spíše na straně nečistoty, ta si nevybral k oběti před Ním, budiž požehnán, neboť si jich nepřeje.*

Tomu odpovídá i vyjádření (Gn 5,24) „Chodil Chanoch s Bohem ...“, „S Bohem chodil Noach“ (Gn 6,9), nebo „Bůh, před jehož tváří chodili moji otcové“ (Gn 40,15). Význam slova Elokim (*použitého ve všech třech případech*) je „Pán všech sil“.¹⁹ Z toho je zřejmé, že (*Praotcové a první Spravedliví*) nahlédli podstatu energií vyšších i nižších, zákonitosti nebes a země a jejich uspořádání i způsoby jejich fungování, vzájemného propojení a souvislosti, *to vše* v závislosti na důsledcích lidského konání. Proto žil

Interiér synagogy ve Vilniusu

foto autor

a jednal každý z nich tak, aby vzhledem ke způsobu vkořenění své duše, jež nahlédl a pochopil, působil nápravu v co nejvyšších sférách.

Proto když si Jákov uvědomil, že podle způsobu vkořenění své duše způsobí velkou nápravu v horních energiích a světech, když se ožení se dvěma sestrami Ráchel a Leou (a ony obě vystavěly Jisrael), usiloval všemi prostředky a konáním, aby se za něj provdaly. Takový je i případ Amrama, který se oženil se svou tetou Jocheved, z níž pak vyšli Moše, Aharon a Mirjam.

To je také jeden z důvodů, proč nebyla dána Tóra Noachovi a svatým Praotcům. Kdyby jim totiž bývala byla

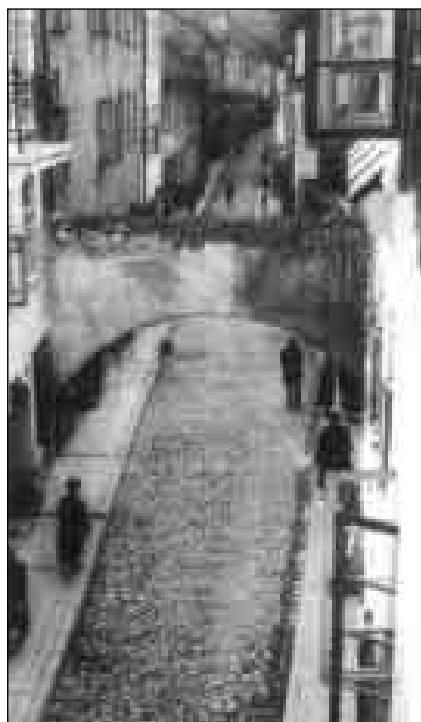
předána, nebyl by se mohl Jákov oženit se dvěma sestrami, ani Amram se svou tetou, i kdyby byli věděli, že je to pro ně vhodné vzhledem ke způsobu vkořenění jejich duší. Ve skutečnosti to vše bylo výstavbou Jisraele, vyvoleného národa a nápravou všech vyšších i nižších světů. V tomto smyslu říkají moudří (Sanh. 58b): „Zeptáš-li se, jak je možné, že Kain se oženil se svou sestrou, odpověď zní: Svět byl vystavěn Milosrdenstvím.“²⁰

Pavel Sládek

*Autor je studentem hebraistiky
a religionistiky na FF UK*

- 1 Lévinas, Emmanuel: *Etika a nekonečno*. Oikúmené, Praha, 1994, ss. 74-87.
- 2 Levin, Jošua Hešel ha-Lévi: Alijot Eliahu. In: Alijot Eliahu, Vilna, 1896, III., ss. 55-56.
- 3 Jewish Encyclopedia, vol. VI, 273b.
- 4 Lurija, David bar rabi Eidel: *Výklady a poznámky*. In: Levin, Alijot Eliahu, Vilna, 1896, s. 56, pozn. 62.
- 5 Další fragmenty jsou přítomny ve vydání *Nefeš ha-chajim* (vyd. Šaul Rubin), Bnej Brak, 5749.
- 6 Rabi Chajim se strukturou lidské duše podrobně zabývá. Pro nás může být zajímavý jeden z jeho závěrů. Lidská duše je podle rabi Chajima trojvrstvá (nefeš, ruach, nešama) a vzhledem ke službě Bohu trojfunkční (z nefeš pramení konání, z ruach řeč a z nešama myšlení). Všechny tři komponenty jsou zároveň popsateľné z hlediska systému deseti sefirot a jsou na sebe navázány podobně jako jednotlivé světy (viz výše). Rabi Chajim v souvislosti s popisem lidské duše otevírá mj. otázku napravitelnosti hříšníka (רשע *raša*). Dochází k závěru, že vzhledem k tomu, že vrchol duše nešama je s kořenem Bytí spjat neoddělitelně a nezrušitelně, zlý člověk nemůže být nikdy definitivně zatracen. Cesta k nápravě, již představuje právě vrchol nešama, je vždy otevřena. Zároveň hříšník zůstává vždy součástí společenství, které tak nutně nese spoluodpovědnost za jeho činy.
- 7 Aby *micvot* mohly být provedeny, je právě zapotřebí tělesnosti člověka. Právě na tomto pozadí je třeba chápat tolikrát přetřásané Gaonovo odmítání výkladů Tóry dosažených zjevením. Jsou odmítány ne proto, že by nebyly pravé. Důvodem je pouze absence úsilí a námahy dotýkající se celého člověka, tedy i jeho těla. Rabi Chajim o Gaonovi říká: „Chtěli mu předávat z nebes bez jakékoli námahy a lopoty těla tajemství a záhady toho nejvyššího prostřednictvím hlasatelů. ... On jim však vůbec nepočal sluchu. ... Jednomu řekl: Nechci, aby to, co znám z Tóry, pocházelo od nějakých prostředníků. ... Jen o co jsem se zasloužil ze všech svých sil.“ (Předmluva k Sifra de-cni'uta, Vilna, 1882, IV dole) Toto pojetí studia je podtrženo i Gaonovou askézí. Rabi Chajim vypráví, že jednou Gaona navštívil. Ten jej požádal, aby spolu vyřešili obtížné místo v Talmudu. Když se to skutečně podařilo, nechal si Gaon přinést něco k snědku. Jak potvrdila jeho služebná, již tři dny ničeho nepozřel. (Levin, J. H. Alijot Eliahu, s. 65, pozn. 95).
- 8 Interpretační možnosti takového antropologického konceptu zejména na pozadí filosofické fenomenologie jsou zřejmé. Co se na první pohled jeví jako nesmířitelné, je ve skutečnosti pohledem jen z opačné hlubiny.

Srv. např. Heidegger, Martin. *Bytí a čas*. Oikúmené, Praha, 1996, s. 297: „pobyt v jeho možné autentické existenci“, „autentické ‘moci bytí’“ aj.

9 Lévinas, E: *Etika a nekonečno*, s. 76.

10 Moderní historiografie ústy některých medievalistů poněkud poopravuje periodizaci evropských dějin a dovoluje tak ustoupit od dříve často proklamovaného přesahu židovského středověku hluboko do evropského novověku. Viz např. Le Goff, Jacques. *Dlouhý středověk*. In: *Středověká imaginace*. Argo, Praha, 1998, ss. 32-38.

11 Viz alespoň kusy přehled Gaonova díla v: Levin, Jošua Hešel ha-Lévi, Alijot kir. In: *Alijot Eliahu*. Vilna, 1896 (obsahuje díla vyšlá tiskem i v rukopisech).

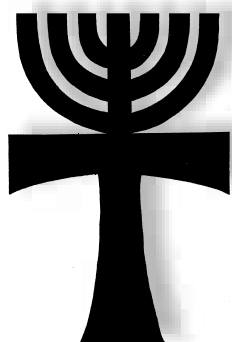
- 12 Nejnověji viz Putna, Martin C. *Órigenés z Alexandrie*. Torst, Praha, 2001.
- 13 Chajim z Voložinu: Likutej ma'amarim, N°11. In: *Nefeš ha-chajim*. Bnej Brak, 5749.
- 14 Lévinas, E: *Etika a nekonečno*, s. 80, pozn. 5.
- 15 Nu 24,6-7. „Jak výborné jsou tvé stany, Jákov! Jak proudy řek se rozlévají!“ Srovnej Raši k Gn 25,27: „Jákov byl dokonalým člověkem, sedával ve stanech“. Ve stanu Šema a ve stanu Evera (od kterých získal všechnu svou moudrost, viz např. Raši k Gn 37,3). V komentáři k Gn 35,29 Raši říká, že Jákov studoval u Šema a Evera 14 let. Vlastní odvození uvádí Raši v rámci kom. k Gn 28,9 a v kom. k Gn 28,11 „ulehl na onom místě“. Verš zde obsahuje omezení (mi'ut). Na onom místě ulehl, ale během 14 předchozích let, kdy sloužil u Šema a Evera v noci neulehl, neboť se zabýval Tórou.
- 16 בריאה *bria*, יצירה *icira*, עשייה *asija*.
- 17 Rabi Chajim naráží na pojetí člověka jako mikrokosmu, který, protože uzavírá tvoření světů (srv. MaHaRaL, Gur arje ke Gn 1,1 והתורה *bišvil jisrael ve-ha-Tora*), je opakováním všech struktur universa, jež byly stvořeny dříve. Na tomto modelu zdůrazňuje Rabi Chajim především vzájemnou propojenost člověka i s nejvyššími duchovními světy, jejichž vývoj (neboť toto uspořádání není ani v nejmenším statické) a okamžitý stav jsou ovlivňovány pravým nebo pochybeným jednáním, řeči a myšlením člověka.
- 18 Gn 7,8-9: „Ze zvířat čistých, ze zvířat, která nejsou čistá, z ptáků a ze všeho, co se hemží na zemi, dva a dva vešli k Noachovi do archy.“
- 19 Který v každém okamžiku obnovuje dílo stvoření (*Nefeš ha-chajim*, I,1) a zabíráje tak zhroutení celého universa do nebytí. V protikladu k tomu Tetragram vyjadřuje Boha jako pramen bytí. Pojetí stvoření (nebo lépe tvoření) u Rabi Chajima můžeme označit termínem *creatio perpetua*.
- 20 חסד *chesed* (Ž 89,3 – zřejmě souvisí s Lv 20,17: „Muž, který se žení se svou sestrou – to je chesed“). Viz také Raši k Gn 1,1: אלהים *bara elokim*. A není řečeno: ברא *bara ha-šem*, protože nejprve zamýšlel stvořit svět prostřednictvím aspektu Soudu (דין *din*, vyjádřeného jménem Elokim, viz Ex 21,6), ale viděl, že by svět neměl trvání. Proto upřednostnil aspekt Milosrdenství (רחמים *rachamim*, vyjádřeného Tetragramem) a k němu teprve připojil Soud. Proto je psáno: ביום עשות *yy alahim* „V den tvoření Ha-Šem, Elokim“ (Gn 2,4).

Foto v článku autor a archiv SkŽ.

PROLOGOMENA

S rostoucím formátem i nákladem našeho zpravodaje a také s postupně se zvětšujícím akčním rádiem samotné Společnosti křesťanů a Židů vzniká potřeba nově se definovat. Společnosti citelně chybí logo, které by lépe odpovídalo našim potřebám náležitě se prezentovat. Vyplývá to nejen z jednotlivých ohlasů vás, našich čtenářů, ale i z organizační praxe SKŽ. Naši snahou je proto nalezení symbolu, se kterým se budete setkávat v hlavičce tohoto zpravodaje, na nejrůznějších propagačních materiálech, akcích i zasedáních společnosti. Zkrátka loga, jaké zapůsobí tak, aby vidět znamenalo vědět. Redakce časopisu vám s úmyslem vyvolat diskusi stejně estetickou jako ekumenickou předkládá k posouzení několik ukázek možného loga: našich návrhů, již užívaných označení či návrhů s podobnou tematikou. Některé z nich se pokoušejí konfrontovat židovské, křesťanské i muslimské náboženské symboly – s různými záměry a s různou mírou vkusu. Jiné tuto konfrontaci záměrně obcházejí. Naším cílem je s ohledem na tuto citlivě vnímanou problematiku náboženských symbolů najít nejlepší možné řešení. Těšíme se na vaše ohlasy. Rádi bychom uvítali i vaše případné vlastní nápady a podněty. P. S. Logo společné společnosti.

Pavel Vrtílka

LOGO SPOLEČNÉ SPOLEČNOSTI

Logo, spojující kříž a Davidovu hvězdu, budí podezření: Jak u pravověrných křesťanů ze synkreze křesťanství a judaismu, tak u ortodoxních Židů – kříž je pro ně symbolem modloslužby a v místnosti, kde je umístěn, se vůbec nesmějí modlit (lze si vzpomenout např. na problém křížů v Osvětimi). V českém prostředí je u mnohých evangelíků kříž dodnes symbolem katolicismu, ne-li přímo proti-reformačního útlačku, na Blízkém Východě připomíná jak Židům tak muslimům utrpení, které přinesly křížácké války. V jediném křesťanském kibucu v Izraeli – Nes Ammim – proto postavili kostel, který není nikde ozdoben znamením kříže. Proto bych se přimlouval za to, změnit naše logo.

Znak české sekce Společnosti křesťanů a Židů by podle mého názoru měl vyjadřovat to, o co Společnost usiluje: dialog mezi členy jednotlivých náboženství. Měl by být pravdivý v tom, že tento dialog je stále menšinovou záležitostí, a tudíž bychom si neměli uzurpovat znaky, patřící celým náboženským směrům.

Napadlo mě hned několik možných znaků: Poměrně zdařilé logo v podobě dvou rukou a současně holubiček se objevilo na reklamě společnosti Kenvelo, jiná možnost by byla vyjádřit účel společnosti obrázkem kostela a synagogy, stojících naproti sobě (ovšem dost daleko, na opačném konci názvu), případně diskutujících lidí (např. obálku knihy *Katechismus und Siddur P. v. d. Osten-Sackena* s Martinem Lutherem diskutujícím se Židy nepokládám za inspirativní pro logo, protože připomíná vynucené disputace ve středověku a navíc na něm jak Luther, tak Židé vypadají jako středověké relikty a nikoliv věřící 21. století). Dalšími neutrálními znaky jsou např. olivová ratolest či holubice s olivovou snítkou v zobáčku (oba odkazují na Noeho, praotce všech lidí a na smlouvu mezi Hospodinem a lidstvem, kterou uzavřel; doba, kdy tento znak zneužívali komunisté v mírovém hnutí, je už dávno pryč a bylo by tedy na místě ho „očistit“ novým užitím).

Mgr. Mikuláš Vymětal

MYSTIKA, FILOZOFIE A VĚDA

V minulém čísle Zpravodaje jsme se mohli dočíst v článku *Cimcum, představa o stvoření světa podle luriánské kabaly* od Ladislava Puršla i v jeho rozhovoru s prof. Vladimírem Sadkem také zmínky o souvislostech mezi mystikou a moderní fyzikou. Chtěla bych se nad tímto tématem trochu pozastavit.

Již delší dobu existuje napětí mezi odborníky v oblasti humanitních věd a přírodovědci, zvl. v oblasti moderní fyziky. Fyzikové se brání filozofickým interpretacím svého oboru poukazem na to, že filozofové dost dobře nevědí, o co v té které fyzikální teorii jde. V článku *Cimcum* byl citován prof. Zdeněk Neubauer jako znalec fyziky i mystiky. Fyzikové jej však zdaleka za žádného znalce fyziky nepovažují, dokonce jej obviňují např. ze zneužívání kvantové fyziky.¹

Není ojedinělá situace, kdy filozofové směšují své fantazie se skutečností a vyvozují z toho dalekosáhlé filozofické konsekvence.² Takovéto zacházení s fyzikálními poznatky a teoriemi je časté především u postmoderních filozofů (např. u Welsche),³ mezi něž prof. Neubauer patří.

Člověk má přirozenou touhu hledat souvislosti, nehledíme je však za každou cenu. Mystika vypovídající o stvoření světa odpovídá na jiné otázky, než si klade fyzika. Obojí má člověku co říci. Mystika spíše vyhovuje lidskému tážání po smyslu, ale i fyzik může vidět obdivuhodné dílo Stvořitele ve vědeckých zákonitostech, které je možno pomocí nejsložitějších matematických aparátů vyjádřit v elegantní jednoduchosti. Navíc fyzikové jsou si dobře vědomi, že jejich hledání zdaleka není u konce a nemají definitivní odpovědi na mnoho teoretických problémů. Neznevažujeme jejich námahu tvrzením, že mystikové to už dávno věděli nebo tušili.

Mystika má své místo v lidském životě a její pravdivost nebo oprávněnost není třeba a ani nelze dokládat shodou nebo analogií s fyzikálními

teoriemi, navíc způsobem, kdy z každé věty je zřejmá neznalost věci.

Společnost křesťanů a Židů se snaží nacházet cesty a prostředky pro mezináboženský dialog, a jak vyplývá ze článku Tomáše Halíka,⁴ neměli bychom se uzavírat ani dialogu se světem. Při vstupu do něj bychom si však měli být vědomi toho, že tento dialog je také mnohovýstevný, mezi jednotlivými jeho členy mohou být různá pnutí. V tomto příspěvku jsem chtěla poukázat na napětí mezi filozofy a fyziky, ale existují i jiná. Necitlivé postoje k těmto problémům by mohly vést k tomu, že se v očích přírodovědců (fyziků) stane SKŽ společností, na jejíž půdě nelze očekávat plodný dialog a hledání cest k porozumění, ale platformou, jejíž členové vedou monology o věcech, kterým nerozumějí, přinášejí myšlenky, které stojí na tak vratkých a pochybných základech, že vůbec nemá smysl se jimi zabývat. A to by myslím byla škoda, protože i mezi přírodovědci je mnoho lidí, kterým by myšlenky SKŽ jinak byly blízké.

1 Jelínek, Otakar: *Iracionální zneužívání kvantové mechaniky*. Přednáška ve společnosti Sisyfos dne 18. prosince 1997.

2 Jelínek, Otakar: *Postmodernismus a věda*. Přednáška ve společnosti Sisyfos dne 20. března 1997.

3 Welsch, W.: *Naše postmoderní moderna*. Praha, Zvon 1994. S tvrzeními v této knize polemizuje prof. teoretické fyziky MFF UK Bičák, J.: *Víra v rozum a spiritus loci*. Nová přítomnost, 1/1997, s. 28-29.

4 Halík, Tomáš: *Mystika a duchovní diagnóza naší doby*. Zpravodaj SKŽ 45.

Kateřina Bubeníčková,
autorka je studentkou JABOKu a web-
masterem internetových stránek SKŽ.

JMÉNA SYNŮ IZRAELE – LÉVI

Jméno svého třetího syna vykládá Lea v Gn 29,34: „Tentokrát se už můj muž přidruží ke mně, poněvadž jsem mu porodila tři syny.“ Proto se jmenuje Lévi, to je „Přidružitel“.

Slůvko „přidruží“ zní v hebrejštině יָלַד *jillávě*, gramaticky je to 3. os. sing. imperfekta nifalu čili zvrtného rodu od slovesa לָוָה *lvh*, které je ve starozákonní hebrejštině dobře doloženo a znamená původně „vinout (se)“, pak i jeho odvozeniny „zavinout, svinout, přivínout (se)“ apod. Ze dvanácti výskytů slovesa ve starém zákoně jde 6x o přivínutí či připojení se k Hospodinu (Est 9,27; Iz 14,1; 56,3.6; Jr 50,5; Za 2,11) a 2x o přivínutí či připojení se k Lévičům (Nu 18,2.4), zde pak přivínout se k manželce (Gn 29,34). I v podstatných jménech odvozených od téhož slovního kořene je patrný základní význam vinutí: je to לֵוִי *livjá* = věnec, a לִיבְיָטָן *livjátán* čili tradičně Leviatan, obrovitý mořský had, netvor, který svým pohybem způsobuje vlnění a bouření moře. Proto je překlad Ekumenického znění „Přidružitel“ poměrně výstižný.

Jak se jméno vykládá v tradici? Septuaginta opisuje: πρὸς ἐμὸν ἔσται ὁ ἀνὴρ μου (*pros emú estai ho anér mû*) „bude se mnou můj muž“. Vulgata je doslovná, až expresivní: *nunc quoque copulabitur mihi maritus meus*. Řecká onomastika překládá jméno jako *koinónia* = společenství, *bebaiotés* = pevnost, *syzygia* = splezení, dvojice, pár. Hieronymus ve svém latinském onomastiku vykládá jméno jako *additus* = přidáný, *adpositus* = přiložený, *adsumptus* = přibráný.

Nová doba se však, jak se ostatně dalo čekat, nespokojuje se starým výkladem a hledá své, odchylné cesty. Tak známý Julius Wellhausen přišel s návrhem, že prý Lévi je původně jen obdoba ženského jména Lea. Po něm tento výklad převzali i Bernhard Stade, H. Holtzinger a R. Kittel. Odmítali jej Otto Procksch a Eduard Meyer. – S jiným pojetím přišel Bernhard Luterherer: jméno Lévi je prý odvozeno od mořského hada Livjátana. Lévičci prý byli původně zaklínači hadů, vzpomeňme na měděného hada zvaného Nechuštan ve 2K 18,14 a v Nu 21,6nn. Souvislost s hady považoval za důležitou i Georg

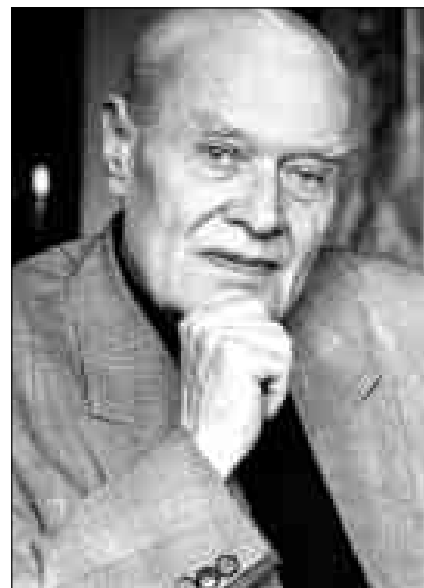
Beer, ale jméno vykládal jinak: hadi prý byli odedávna strážci svatyní a lévité prý byli zase strážci a pěstouni těchto hadů, a proto od nich prý převzali i jméno.

Co s tím vším? Beer sice tuší souvislosti, ale nejspíše je třeba vyjít z druhého konce – ze základního významu slovesného a nikoli od jeho odvozenin. Had se řekne hebrejsky נָחַשׁ *náchaš* a לִיבְיָטָן *livjátán* není původně „had“, nýbrž „vinoucí se“, jakýsi mýtický „velesvinutec“, který má své jméno od činnosti, kterou vyvíjí v moři. Tak může jeho název sloužit jako ilustrace základního významu kořene לָוָה *lvh*, ale nikoli jako výchozí bod. Tímto výchozím bodem je činnost přivínutí se, nebo přivíjení se, a to podle frekvence především k Hospodinu. Z toho vyplývá, že nejstarší vrstvu jména osvětluje to, co čteme v Nu 18,2-4, případně co je v pozadí tohoto příběhu. Musíme se nejdříve v myšlenkách přenést do předizraelského Kenaánu. Tam se tehdy uctívalo mnoho bohů, a člověk se k nim mohl připojit, přivínout k tomu nebo onomu bohu, stát se jeho ctitelem, přivinulcem až služebníkem a posléze knězem. Nejnázornějším příkladem je potulný lévita z judského Betléma, který sám o sobě říká: „Putuji, abych pobýval jako host, kde se mi naskytne.“ (Sd 17,9) Tomu navrhl Míka, který si právě zřídil svou svatynku s *efódem* (אֶפֶרֶדִּים) a bůžky, aby byl lévita u něho knězem. A ten svolil. Asi to bylo přesně to, co hledal. O tom, že se v Míkově svatynce má uctívat Hospodin, nepadlo při tom ani slovo. Tak se zdá, že název lévita či lévijec bylo ve starém Kenaánu prostě označení kněží, možná určitého druhu kněží, kteří byli hotovi se přivínout לָוָה *lvh* k té svatynce a k tomu (třeba místnímu) bůžku, kde jim kynula práce a obživa.

Pak ale přichází čas, kdy je Izrael stále hlouběji a důsledněji formován poselstvím o Hospodinově jedinečnosti, a to se samozřejmě promítá i do starých příběhů, které byly znovu a znovu vyprávěny a které my dnes máme zachyceny v knihách Mojžíšových čili v Tóře. A tam se píše o těch, kdo se přidružili k Hospodinu (Nu 18,2.4), a to ve zvláště kritické chvíli, když nevěrný lid poskakoval před zlatým býčkem a Mojžíš se vrátil náhle

do tábora, postavil se do brány a zvolal: „Kdo je Hospodinův, ke mně!“ Seběhli se k němu všichni lévici (Ex 32,26). Jinak řečeno: v rozhodujícím okamžiku se přivinuli k Hospodinu a osvědčili se tak jako kněžské společenství či kněžské „pokolení“, z něhož tradice odvozuje i původ Mojžíše a Árona. Tradice lévítů či lévijců pak kráčí dějinami, a tak židovské rodiny dodnes vědí, zda pocházejí z lévítů, a na jejich náhrobcích nacházíme konev jako symbol očišťování.

Vyprávění o narození a pojmenování Léviho jako předka kmene Lévi je zřejmě literárně poměrně pozdní. Je jakousi uzavěrkou klenby, kamenem klenákem (úhelným kamenem klenby) lévitské tradice. Jméno Lévi je tu jakoby vyňato ze starých souvislostí, leckdy povážlivých – jen vzpomeňme na lévitu či lévijce z knihy Soudců! A zasazeno je do zcela lidských souvislostí do zápasu o lásku muže, kterému nemilovaná Lea už porodila tři syny! I nad nemilovanou a lidsky nemilovanými vládne Boží požehnání, které může změnit lidské vztahy a přinést lásku.

Prof. ThDr. Jan Heller,
autor je emeritním profesorem
Starého zákona na ETF UK.

REAKCE

Kolonizácia pod práporom náboženskej nacionalistickej ideológie

(Reakcia na článok Dr. M. Janečka
Povstanie na chrámovej hore)

Palestínsko-izraelský konflikt nie je v žiadnom prípade teologický alebo náboženský problém, a vôbec nie je konflikt medzi islamom a židovstvom (...) Tento konflikt je čisto politický, na jednej (jeho) strane stojí židovský sionizmus, uskutočňovaný pod práporom náboženskej nacionalistickej ideológie a s podporou niektorých svetových veľmocí, dlhodobý neprirodený plán osídlenia oblasti historickej Palestíny. Sionistická ideológia sa zakladá na nezmyselnej domnienke, že židia na celom svete tvoria jeden národ a pochádzajú z jedného rodu, rodu Izraela. (...) To znamená, že chcú dokázať, že židovstvo je národnosť, ako sú iné známe národnosti na svete. To tiež znamená, že slovenský, ruský, čínsky alebo ktorýkoľvek žid na svete, aj ten čierny žid z Afriky, patrí k jednému národu a pochádzajú z jedného rodu. Normálne- mu človeku napadá legitímna otázka, či môže žid meniť svoje náboženstvo a vieru a zostane pritom židom? (...) Sionisti používajú všetky metódy, aby presvedčili ľudí na celom svete, o čistote dnešnej takzanej židovskej rasy. (...) Dnešní židia sú z najväčšej časti potomkami Chazarov. (...) Koestler uvádza, že medzi 45 percentami Izraelitov a veľkou väčšinou židov na celom svete a kmeňom Mojžiša a Šalamúna neexistujú žiadne etnické a antropologické väzby. (...) Podľa tohto pohľadári sionistického hnutia a štátu Izraela a tiež väčšina židov neboli antropologicky v žiadnom vzťahu k Palestíne. Palestína, domov do ktorého sa židia vraj túžia vrátiť, nebol nikdy ich. (...) Každý kút Palestíny sa hemží islamskými a kresťanskými pamiatkami, ale nenájdete čo len jednu jedinou židovskú pamiatku. Aj patričnosť „múru náreku“ k židovstvu je veľmi sporná. V Palestíne nájdete rímske, grécke, egyptské, kresťanské a islamské pamiatky, ale zriedkakedy židovské.

Dr. Nidal Saleh, Ph.D.

Komentár SKŽ

Ve 44. čísle Zpravodaje jsme otiskli článek: „Povstání na Chrámové hoře“ dr. Martina Janečka, který se zabýval zejména náboženskou dimenzí izraelsko-arabského konfliktu. Brzy poté jsme v redakci obdrželi poněkud kontroverzní **desetistránkovou** reakci dr. Nidala Saleha, ze které otiskujeme jen základní pisatelovy teze. Jak můžete posoudit, svět dr. Saleha je uspořádaný jasně a přehledně. Ne náhodou tvoří základní osu jeho argumentace pochybnost o čistotě „židovské rasy“. Antropologická polemika na této úrovni není v kompetenci našeho časopisu (zájemcům doporučujeme např. Segertovy „Starověké dějiny Židů“). Na sionismus, případně na problematiku více než stoletého izraelsko-arabského konfliktu existují různé názory, které jsou ve své mnohosti hodné tolerance. Nakolik tato kritéria splňuje dopis pana Saleha, můžete posoudit z předložené ukázky sami.

Pavel Vrtílka, redaktor

Reakce na reakci

Vážený pane Roznětinský, ve své reakci na rozhovor ve Zpravodaji SKŽ jste napsal: „Pan Vymětal nediplomaticky mate, zkrsluje, ba přímo lže. Nevím proč.“ Sám si nejsem vědom toho, že bych lhal či zkrslával. Popisuji jen svůj pohled na celou situaci a na její možné (?) řešení. Izraelská společnost, jak jsem již zdůraznil, není v pohledu na vyřešení složitěho blízkovýchodního sporu jednotná. Můj pohled je blízký izraelské levici, představované např. politickými stranami Avoda a Meretz, či mírovými hnutími Okamžitý mír (*Šalom achšav*), Síla a mír (*Oz vešalom*) a Ženy v černém (*Našim bešachor*). Tento pohled prezentuje v češtině svými články např. v Lidových novinách a Respektu izraelský dopisovatel Jehuda Lahav. Uvědomuji si, že na celou situaci lze také hledět jiným pohledem – blízkovýchodní spor má např. také svůj určitý náboženský rozměr – ale všechno nelze v jednom rozhovoru ani vyjádřit. Požadavek rozdělení Jeruzaléma nepokládám za likvidační – kdo chce, může při své návštěvě Jeruzaléma navštívit také Al-Quds – a zjistí, že v něm Židé takřka nežijí. Snažil jsem se zdůraznit, že křesťan musí vnímat jako své bližní všechny lidi – nejen tedy jednu stranu sporu. Vážený pane Roznětinský, přeji Vám mnoho sil do boje s nemocí.

Mgr. Mikuláš Vymětal

Mořina – Liteň

Jako nejzajímavější se mi jevil článek zabývající se terénní expedicí, jejímž záměrem bylo zdokumentovat židovské hřbitovy v Mořině a Litni. Jsem mile překvapen, že se v dnešní době najdou lidé, kteří se tímto zabývají. Tato práce není určitě lehká! Bez hmatu a všemožných triků jak si písmo zviditelnit by účastníci této expedice určitě nedocílili kýženého výsledku. Škoda jen, že se něco podobného neděje také u nás. V sousedství našeho sboru je také židovský hřbitov. Jak rád bych porozuměl nápisům na náhrobcích. Uvidíme, snad příště.

Již dnes však mohu říci, že se těším na další vydání Zpravodaje SKŽ s dalším ohlednutím do naší historie, třeba i jiným směrem.

Jan Šebesta,
člen Církve adventistů s. d.

Židé a evangelíci

Překvapilo mě, že misie Židů je ještě tak velké téma. Proč by měli Židé opouštět svou tradici, když se jim osvědčila už 5762 let? Když se sprátelím s nějakým katolíkem, celkem ve své duši uzná, že nemohu za ukřižování Krista a možná, že by nevinu přiznal i mému dědečkovi. Byl by ochoten i dosvědčit, že zná jednu Židovku a je to docela dobrá ženská. Potkám-li evangelíka a on zjistí, že jsem Židovka, je ke mně velice vstřícný a jeho vstřícnost cítím jako ocenění, uznání a úctu k tomu, kdo přežil. V obou případech, když se zeptám na nějakou náboženskou věc, kterou neznám nebo potřebuji vysvětlit, rád vše vysvětlí a ani trochu se mě nesnaží přetáhnout do svých řad. Velice to oceňuji.

S větou o „paganizaci křesťanství, jemuž by dále chyběl židovský partner a protihráč“ nesouhlasím. Myslím, že Židé nechtějí být protihráči, nevím, do jaké míry chtějí být partneři. Na židovské obci jsou také rozdílné názorové skupiny. Myslím, že význam Židů je větší a jinde. Nerozumím však větě, že pokřesťanstvování Židů by vedlo k paganizaci křesťanství.

Ráda bych se dožila toho, že církev jednou uzná pohanské náboženství jako jednu z cest. Chtělo by to také se zamyslet, co nedozrálých lidských a kulturních škod nadělaly misie. Při veškeré úctě k tomu, co udělaly dobrého.

Mája Dohnalová

TĚŽKO SE MI O TOM MLUVÍ ...

Když vypukla 1. světová válka, bylo mojí mamince 28 let (narodila se roku 1886). Tato žena, která nebyla ošklivá – byla naopak velmi hezká – byla ve svých 28 letech stále ještě svobodná. Získávala obživu jako úřednice u židovské firmy, která obchodovala poblíž jejího bydliště na Vinohradech. Maminka pocházela z Votic. Měla 4 sourozence: tetu Vilmu, tetu Otlou, strejce Kamila a tetu Hedvu.

Ve Voticích jejich rodina patřila do chudší části židovské komunity. Nevím jistě, jaké měl společenské a intelektuální postavení její otec. Byl to člověk neusazený. Na rozdíl od běžných zvyků v židovských rodinách měl dědeček Marek Karpeles neklidný život. Z útržků, které se mi všelijak zachovaly v paměti, vím, že to byl židovský písmák, možná že byl členem židovské náboženské rady, nicméně zároveň se trochu protismyslně věnoval velice přízemním hmotným zájmům: kupoval a prodával dobytek.

Když jsem mluvil o svéráznosti a svévoli mého děda, aniž bych ho chtěl soudit – fakta jsou fakta: tento můj předek jednoho dne opustil svou manželku Bertu (roz. Tausigovou) a všechny jejich děti musely nějak hledat způsob obživy. Nouze je přivedla do Prahy. Vybraly si nejlevnější ubytování v rakousko-uherské Praze a tam žily. Teta Hedva měla zřejmě nějakou vážnou nemoc – nemohla pracovat. Všechny tři sestry: Vilma, Otlá i Marie si našly zaměstnání. Většinou úřednické. Vilma snad prodávala, nebo pracovala jako účetní.

Něco podobného dělala moje máma v době vypuknutí 1. světové války v roce 1914. Tehdy se můj otec dostal jako rakousko-uherský voják na srbskou frontu. Vojáckové šli na Bělehrad, někteří padli, někteří se dostali do zajetí. Otec udržoval korespondenční kontakt s mojí mámou, se kterou se seznámil v na začátku války. Jak to tenkrát bývalo, zřejmě se spolu seznámili na nějaké zábavě. Když otec narukoval, byl jediným maminčiným citovým partnerem. Z té doby pochází několik málo písemných památek – dopis paní Marii Karpelesové do Prahy atd. Otec se stal zřejmě díky úřednickým schopnostem Rechnungsfeldwebel – účetním poddůstojníkem. V srbském zajetí sloužil opět jako účetní. Odtamtud, ze

srbského zajetí, šel přes Albánii k moři a odtud se z prvních kontaktů národně probuzených vojáků začala formovat francouzská legie. I můj tatínek se stal vojákem čs. legie ve Francii. Stále trvalo dopisování mezi ním a mojí mámou. Když válka skončila, znovu se setkali.

Můj táta se stal jakýmsi revizorem u firmy Universal Film v Praze. A mohl přemýšlet o sňatku. Vzali se na přelomu roku 1921 a já jsem se narodil v srpnu 1922.

Otci přálo štěstí, jeho hmotné poměry byly dobré. Co se týče náboženství, jak ze strany otce, tak ze strany mámy se prakticky o nějakém náboženském životě nedá hovořit. Ačkoli u otce byla tato averze k jakémukoli náboženství dost militantní, u maminky tomu tak nebylo, byla to taková mírná ovečka a ráda by věřila všemu, co ji ušetří nepřízně světa. Asi – ať mi odpustí – byla zasažena tím, co prožila v dětství, a trochu se jí to spletlo ve zvláštní spletenec víry a pověřivosti. Měla na prvním místě svoji rodinu, pro ni by udělala cokoli. Jediný, kdo v tomto směru byl s ní, jsem byl já a táta. Bylo by to bývalo určitě dobré, kdyby se jí byl někdo v této věci věnoval. Takto se upnula na tátu a na mě. Měla silný vztah ke své matce. Protože rodiče na tom byli slušně, dohodli se, že budou její mamince, babičce Bertě Karpelesové dávat finanční podporu.

Zavedlo se, byla to taková židovská fajnovost, že se k ní pravidelně chodilo na večeři v sobotu – a vždycky s sebou nesli peníze a dávali je neokázale, téměř potají. Hluboce to na mě působilo. Asi to taky stmelovalo naši rodinu. K babičce Karpelesové chodili v sobotu i manželé Prokešovi, strejce Prokeš byl manžel tety Vilmy, pocházel ze Sobotky a byl řídící učitel tady v Praze. Také tam chodili manželé Birnovi, strejce Oskar byl manžel

tety Otlou. Byl velmi úspěšným obchodním zástupcem u židovské obuvní firmy Popper, která fungovala až do roku 1938. Byl velmi zámožný, v ulici Fr. Křížka na Praze 7 si postavil dům. Birnovi měli dokonce auto, které na nic nepotřebovali – známka toho, že byli nóbl, jakési signum dignitatis. Bydleli napravo od kostela na Strossmayerově náměstí.

Později samozřejmě o všechno přišli. Manželé Prokešovi byli bezdětní. Manželé Birnovi, tj. Oskar a teta Otlá, měli 2 děti, Grétu a Hanuše. Gréta, protože se s ní její nežidovský manžel na výzvu úřadů rozvedl (údajně v zájmu dcery Evičky), byla s prvními transporty odvezena do koncentráku. Nějakou dobu předtím Gréta spolu s maminkou tetou Otlou dostaly dočasně přikázané ubytování v domě, kde je dnes východ z metra v Kaprově ulici.

Hanuš si nedlouho před transportem vzal svou přítelkyni Ruth a společně ruku v ruce šli do plynu. Zemřeli tentýž den v Osvětimi. Strejda Kamil Karpeles k nám až do roku 1942 chodil na obědy. Byl to srdečný a dobrý člověk. Když šel do lágru, šel hned do plynu – to jsme se dozvěděli až po válce.

Babička Berta Karpelesová, u které se každou sobotu scházela celá rodina.

Kamil měl několik krátkodobých zaměstnání, neměl ovšem žádnou kvalifikaci. Ve filmové branži mu pomohl něco sehnat můj otec, dlouho to nevydržel: nebyl to praktický člověk, neměl lokty, schopnost se udržet.

Několik zaměstnání brzy ztratil, jak pokračoval vývoj k roku 1939, bylo čím dál těžší zaměstnání získat. Příjímací proceduru se jménem K. Karpeles měl obtížnější, nechal si změnit jméno na Kli-meš, stejně ovšem nezískal zaměstnání, jeho finanční poměry se skládaly z darů a podpory sourozenců.

Strejda Kamil se nepovažoval za pohledného, byl hodně vysoký, přes 180 centimetrů, měl úplně holou hlavu a nápadně velký orlí nos, nosil brýle a byl to celkově dost ostýchavý člověk, působil spíš rozpačitě. Mezi svými byl ale velmi srdečný, často se smál, měl zvláštní nakažlivý způsob jednání, vzbuzoval důvěru. Neměl ovšem moc štěstí u lidí, byl v životě smolař.

Někdy vykládal karty, zároveň to ovšem bagatelizoval. Krátce před svým transportem (už dostal předvolání) k nám jako obvykle přišel a přinesl karty. Nabídl mi, že mi vyloží budoucnost, jestli chci. Vyložil mi budoucnost pozoruhodným způsobem, pamatuji si to jako máloco. Normálně si z toho dělal legraci, ale tentokrát začal mluvit velmi vážně. Říkal, na co si mám dát v životě pozor a co je pro mě nebezpečné. Můžu říci, dnes, když je mi osmdesát let, že moje životní zkušenost to vesměs potvrdila. Jsem si vědom (jako člověk 21. století), že přání bývá otcem myšlenky, ale řekněme, že teď nemluví vědecky, ale citově. Strejca Kamil měl zřejmě ke mně silnější vztah, než jsem si tehdy uvědomoval. Jak jsem řekl, jeho dobrota a nevinnost byly výjimečné, nikdy nikomu nepřeložil stéblo. Zaklel se do toho, že se staral o svoji maminku, dosloužil jí až do smrti a vlastně o ni pečoval celý život, vždyť její manžel ji opustil. Kdybych byl měl tehdy víc rozumu, byl bych opětoval vztah, který ke mě strejda Kamil měl, ale byli jsme si věkově příliš vzdáleni a vidali jsme se tak jednou za týden.

Jeho sestra, teta Hedva, zemřela přirozenou smrtí a je pochována na vinohradském židovském hřbitově spolu s babičkou Bertou a tetou Vilinou, stejně jako strejca Oskar a můj dědeček Marek Karpeles.

Zpočátku, protože jsem byl „pod šturcem“ atmosféry v naší rodině, jsem nevěděl, že taky já bych měl někam pat-

Po svatbě Hanuše a Ruth Birnových v Klausově synagoze. Zleva: maminka, já, teta Otla.

řit. Na reálném gymnáziu, kam jsem začal chodit, na mě poprvé začal dotírat antisemitismus. Byl jsem už větší a už jsem jistě projevy nepřátelství vnímal jinak a už jsem o tom začal i přemýšlet.

Učil jsem se dobře. Horší to bylo, když se začalo schylovat k okupaci. První konflikty se projevíly kolem roku 1939. Militantně zaměření profesori, například fyzikář Bašta nebo naše třídní učitelka Vodičková, začali svůj rasismus dávat najevo. Dodnes si pamatuji jednotlivé situace i jejich kontext. Charakteristickým příkladem bylo, když se mě pan profesor Bašta před celou posluchárnou fyziky ptal, jestli jsem „Jevrej“. Konal s vědomím, že mu žádné nebezpečí nehrozí. Já jsem byl především překvapen – ne že bych to byl obřečel – a vyličil jsem potom doma to, co se stalo ve škole. Otec se rozlítil a šel za ředitelem. Vyšlo najevo, že pan ředitel Hříbek je taky francouzský legionář – a pokamarádili se.

Paní profesorka Vodičková, s tou jsem měl taky potíže. I já na tom měl podíl viny: na všechno, co ona dělala proti mně, jsem přiměřeně svému věku reagoval (byla asi 150 cm vysoká a obézní). Vypověděla mi „boj na život a na smrt“. Vzala si do hlavy, že já nesmím dál studovat. Několik dalších profesorů bylo proti mě, někteří pro mně, nakonec se otec dohodl s ředitelem Hříbkem, že septimu budu dělat externě. Paní učitelka Vodičková tehdy řekla, že buď půjdu já, nebo ona. Je třeba si uvědomit, že byl rok 1939/40. Všechny tyhle události měly tehdy dalekosáhlý význam.

Táta tehdy pracoval v biografu Vyšehrad, a tak jsem se tam zároveň vyučil kinopromítačem. Táta byl přísný, říkal, že jsem si to nadrobil sám, že jsem zlobil, a vedl mě přísně k práci. Bylo to v Trojické ulici. Dopoledne jsem se učil. Odpoledne a večer jsem byl v kině. Pak jsem udělal zkoušky. Na gymnáziu potom vytvořili třídu průserářů: repetenti, problémisti – oktáva D. Tu jsem absolvoval. Rodiče to neměli lehké, já jsem se cítil v právu a nepřipustil jsem svoji vinu.

Chodil jsem tehdy do skautu, kde jsem měl mnoho kamarádů. Jen jednou jsem se tam setkal s projevem antisemitismu (šlo o jednoho kluka). Bylo nás tam totiž několik se stejným problémem: Jirka Kysela, Martin Beutler, Popper – všechno Židi. I tam jsme naráželi na antisemitismus, ale málo, počty byly vyrovnané. Byli jsme například na táboře YMCA, tam byli zase sami Židi. Nebyl to problém. Já jsem se nějak neprojevoval a sám jsem svoje židovství nijak nezdůrazňoval. Mí rodiče se mi až přes míru snažili poskytnout vše, abych měl dobré dětství. Ve skautu jsem měl všechno, na co jsem si vzpomněl, pouštěli mě i na dlouhé čundry a koupili mi výbavu.

V té době jsme taky jezdili k tetě Idě Karpelesové do Davle. Byla to mámina sestřenice a měla v Davli koloniál. Její otec Zigmund Karpeles býval v Davli kdysi vážený občan, patřil k zakládajícím členům a prvním velitelům spolku dobrovolných hasičů. Ida zůstala dlouho neprovdaná, až těsně před transportem si vzala Eugena Frankmanna a stejně jako Ruth

a Hanuš šli tentýž den společně do plynu. Bratr tety Idy Emil měl slušné postavení v bance v Petschkově paláci. Měl syna Honzu, kterému se podařilo dostat do vlaku, kterým řada židovských dětí odcestovala do Anglie a tak si zachránily život. Emil se později pod psychickým tlakem nacistické moci zastřelil.

Po maturitě jsem začal hledat práci: našel jsem postupně tři zaměstnání, ze všech mě do měsíce vyhodili kvůli rodným listům. Taky jsem nějakou dobu pracoval u firmy dr. Feigela. Franta Feigel byl Žid, který si dokázal změnit totožnost – chodil dokonce bez hvězdy. Potřeboval pro totožnost i pro podnikání náležité doklady, nakonec se dohodl s panem Mašátem z Vinohrad: dal mu peníze a založili firmu Elektroexport; prodávalo se všechno od elektrických součástek pro montáže přes kabely po vypínače. Když mě tedy odevšad vyhodili, nastoupil jsem u pana Feigela, bylo to z přátelství. Jezdil jsem jako rajzák s kufrem, ve kterém byla tři patra přihrádek se součástkami – vzorky, psal jsem objednávky, prodával jsem, kamkoli mě poslali, a sám jsem i podnikal cesty. Dodnes se pamatuji na mimořádně úspěšnou cestu do Náchoda. Byl jsem u této firmy půl roku a šlo mi to. Pak to ale začalo nějak smrdět – Mašát mě vyhodil.

Pár měsíců jsem byl nezaměstnaný. Později jsem dostal obsílku na pracák a narukoval jsem na práci do Německa.

Nechci hodnotit své rodiče a jsem si jistý, že jednali z lásky ke mně a chtěli mě ochránit. Taky chtěli po první světové válce začít sami za sebe, skoncovat s minulostí a oddělit se od ní. Proto se mě v dobrém úmyslu snažili spíš izolovat. Nevím, jestli to byla chyba nebo ne. Možná by bylo pro mě lepší spojení s kolektivem lidí v podobné situaci. K člověku nutně patří minulost, to, co je teď, i budoucnost. Moji rodiče mě vlastně od minulosti izolovali. Člověk, který navazuje na nějakou minulost a má před sebou budoucnost, se může cítit součástí, že někam patří. Já jsem byl takhle dost oddělený od kořenů.

2. ledna 1943 jsem tedy odjel jako totálně nasazený pomocný dělník do Berlína. Tam si jednotlivé německé firmy mezi všemi totálně nasazenými vybíraly. Asi šest Čechů si nás vybrala firma Glutina, která vyráběla klíh, a umístila nás v podnikovém lágru. Za pokus o útěk jsem se na nějaký čas dostal do trestního tábora ve Willhelmshagen. Po odpykání

Teta Ida Karpelesová před svým koloniálem v Davli.

trestu se mi podařilo dostat se do Duchcova, tehdy šlo samozřejmě o Sudetenland. Měl jsem kliku, firma hledala v Sudetech možnost skladů (z důvodu bombardování Berlína). Poslali nás tam čtyři. I odtamtud jsem se snažil utéct, což jsem taky udělal. Firma Wichel mě zaměstnala jako frézáře (dostal jsem za půl kila sádla falešné papíry). Pak se firmě doneslo, že jsem utekl, a tak ačkoli ostatní tam zůstali (asi na mě někdo upozornil), byl jsem předvolán na nacistický úřad a bylo rozhodnuto, že musím do 24 hodin zpátky do Berlína. Takže jsem se dostal zpátky do Berlína. Psal se prosinec 1944.

Tehdy jsem už věděl, že otce odvelekl do lágru. Byl kvalifikován jako Halbjude – šel nejdřív do koncentračního tábora do Kleinstein v Ostpreussen. Po přiblížení armády byli přesunuti na francouzsko-německé hranice do Osterode. Otec po jednom těžkém náletu utekl a cestoval načerno rozbombardovaným Německem zpátky do Čech.

Od rodičů vím, že doma v Praze se po mně německé úřady sháněly, protože jsem měl být pro svůj neárijský původ odvezen do lágru do Prusku kopat příkopy. Naši jim ale ukázali poslední dopis ode mě a řekli, že jsem zahynul při bombardování v Berlíně. Tímto způsobem jsem z jejich evidence vypadl; byl to jejich

omyl. Můj podobně potrefený spolužák Arnošt Sonnenschein až do konce války v tom táboře v Prusku kopal protitankové příkopy – zázrakem to přežil.

Abych řekl také pár slov o mezilidských vztazích: pravdou je – je to taková česká národní vlastnost – když se Židům zle dařilo, vždycky rostl počet těch, kdo se přidávali na stranu jejich nepřátel.

Tak například nějaký pan Luděk Machač se mě v době krátce po mé maturitě na ulici ptal, jak to, že nemám židovskou hvězdu, usoudil, že jsem Žid, čistě podle fyziognomie. Podobně se ke mně choval fašista pan Halíř. Naši sousedi na nás křičeli přes světlik rasistické narážky a že jdou zejtra na gestapo a tak podobně. Nejspíš to nikdy neudělali, ačkoli i kdyby, možná by to nebylo zapůsobilo, protože jsme patřili k nejhudším. Máma měla lístky jen na brambory a chleba, ne na maso, vajíčka, máslo. Právě to mi dělalo největší starosti, když jsem se dozvěděl, že táta šel do lágru. Když musel pryč, máma na tom byla špatně. Posléze jsem se dověděl, že se našli slušní lidi (abych vyvážil tu poznámku o kolaborantech), kteří jí pomáhali. Vždyť nesměla chodit nakupovat, nesměla chodit některými ulicemi, nesměla do tramvaje, po určité hodině nesměla vycházet z domu atd. Její sestra Vilma a strejc Jan Prokeš, její man-

žel, jí velice pomáhali, strejc měl lístky všechny (byl Arijec) a neměli děti. Vilma měla jen lístky na brambory a chleba jako máma. Birnovi byli už pryč, strejc Oskar stihl zemřít ještě včas.

Pamatuju se na některé další sousedy a jejich postoje v době války. Naši sousedkou byla Olga Scheinpflugová (a také její sestra). V době války nám projevovaly přátelství.

V těchto letech jsem velmi silně vnímal signály, které mi dřív byly lhostejné: když mě lidi kvůli barvě vlasů, kvůli nosu nebo tvaru obličeje na ulici slovně napadali. Dokonce i za totálního nasazení v Německu jsem se s tím setkával, i Češi, ač nesympatizovali s Němci, přesto vyznávali německou rasovou věrouku. Faktem je, že Karel Sládeček a dva jeho nejbližší kamarádi mi místo křestního jména říkali Icik. Věděl jsem, že nejhorší, co bych mohl dělat, by bylo otevřené nepřátelství. Šest Čechů v německém moři a se třemi z nich musí člověk vykopat válečnou sekeru. Navíc jsem neměl možnost kontaktu s přáteli a blízkými doma v Praze. Tak ubíhaly roky 1943 a 1944, chvíli v Duchcově, chvíli v Berlíně.

V lednu 1945 jsme se dvěma přáteli utekli z Berlína, kam mě po onom nezdaru v Duchcově poslali zpátky. Všude na nádražích byly cedule „Arbeitsuntrue wird sofort mit Tod bestraft“. Dokonce ani říšští občané nesměli cestovat víc než 35 km. Tak jsme chodili pěšky a popojížděli mezi malými nádražími vlakem, Němci tomu říkali Stopperweisereisen, koktavé cestování. Ti dva spoluuprchlíci (nepatřili k onomu rasistickému seskupení) byli Pepik Šilhavý a Míla Macháček. Já jsem většinou šel kupovat jízdenky, protože jsem uměl nejlíp německy.

Chytili nás až dva čeští četníci za Lovosicemi (mezi Litoměřicemi a Lovosicemi vedla protektorátní hranice). Podívali se na nás, a když jim došlo, co jsme zač, otočili se zády, odpochovali a nechali nás jít.

Aniž bych o tom věděl, v téže době se ku Praze blížil taky můj táta, zarostlý jak biblický Žid; lidé ho často už podle vzhledu typovali na Žida, stejně jako mě. (Jedna paní se onehdy mojí mámy ptala, proč si vzala takovýho ošklivýho Žida). Záhy potom, co jsem se vrátil do Prahy, byl jsem právě na návštěvě u našich sousedů, dorazil konečně i táta. Stavil se u sousedů a tam jsme se potkali.

Vzpomínám si, že pár týdnů potom, co jsem dorazil do Prahy, jsem jen o vlas

unikl katastrofě. Jel jsem právě v tramvaji (byla to ode mě velká lehkomyšlnost: neměl jsem samozřejmě žádné doklady), a najednou (bylo to na náměstíčku U slepé brány) si těsně vedle mě stoupl chlap a vedli s nějakou ženskou fašistické řeči: o tom, že židovská chátka se tady roztahuje, a významně se přitom na mě díval. Zatmělo se mi před očima a, ač to bylo velmi nerozumné, protože jsem dobře ovládal berlínský dialekt, začal jsem na ně rvát jako esesák. Začali se bleskově omlouvat, a já jsem se radši vytratil.

Pak přišlo mámě předvolání k transportu. Musela se dostavit na dvě místa: nejdřív do Roxi v Dlouhé ulici, dostala tam lístek, že se má dostavit se zavazadly k Veletržnímu paláci. Byl tam rozlehlý plac, zástup lidí, stolek, židle a na ní seděl Rechnungsführer a ověřoval totožnost lidí určených k transportu. Vyprovázeli jsem mámu jak k Roxi, tak k Veletržnímu paláci. Nebylo to samozřejmě bezpečné: neměl jsem papíry. Když jsem odcházel od Veletržního paláce, potkal jsem dívku, která tam taky někoho blízkého přivedla. Šli jsme, na rohu jsme se objali a rozběhli. Pak jsme se rozešli každý na jinou stranu. Později jsem se náhodou dozvěděl, že se jmenovala Běla Passerová.

O holocaustu jsme tehdy sice něco věděli z londýnského a moskevského rozhlasu, brali jsme to ovšem jako science fiction. Až do konce války jsme vlastně nevěděli, co je s Idou, Kamilem, Otlou, Grétou, Hanušem a Ruth. Kamil byl zavražděn v Rize 20. srpna 1942, Ruth a Hanuš v Osvětimi 6. září 1943,

Otýlie v Treblince 22. října 1942, Ida spolu s manželem Eugenem 8. října 1942 v Treblince. Gréta prošla Osvětimi a byla osvobozena v Mauthausenu, maminku zastihlo osvobození v Terezíně. Poslala nám tehdy do Prahy dopis, který jsem si schoval a mám ho dodnes. Stojí v něm:

„Moji zlatí kluci

Dnes od rána šilíme radostí! Nemáte ponětí, co se zde děje. Na setkání se líbáme a objímáme a nemohu vyjádřit slovy, co cítím. Povím Vám vše, vždyť se jedná již jen o několik hodin. Dle dispozic zdejších nových činitelů pojedeme během příštího týdne, (starší ze smíš. manž. vpřed), legálně autokary červ. kříže do Prahy. Bude-li vhodná příležitost, prchnu dřív a poletím na perutích lásky k těm mým nejdražším, kde vše, co ošklivého předcházelo, brzy zapomeneme.

Ode dneška je prý přísná karanténa, máme jít všichni, postupně, 1000 osob denně k lékařské prohlídce, pak dostaneme legitimace, (které budou mít prý jednou velkou cenu) a hajdy do Prahy. Tedy, teď už se dočkáme a na hodně brzkou Vás všechny libám co nejvřelej.

Američané jsou právě prý v Lovosicích tj. 7 km od nás! Na zdejší poště vlaje už čsl. vlajka, zpívají se české písně, chodí se v průvodech atd.

Zdravím a líbám Vilinku, Jendou, Cibulkovi, Zuzku Brahovou a všechny ostatní. Teším se DOMU.“

**Vzpomínky Jiřího Hoška zaznamenal a uspořádal Pavel Hošek
Foto v článku archiv Jiřího Hoška.**

Jiří Hošek

עַדָּשׁ "ש ADASH – HEBREJSKÉ PÍSNĚ

Čerstvým obohacením řady hudebních titulů s židovskou tematikou jsou „Hebrejské písně“ (vydavatelství Rosa, prosinec 2001) v podání pěveckého sboru *Adash* pod vedením doc. ThDr. Tomáše Novotného. Zkratka עד"ש *Adash* skrývá tři hebrejská slova *Ivrit derech shirim*, v překladu „hebrejština cestou písní“. Původně byl *Adash* názvem kurzu hebrejštiny, který docent Novotný pořádá na Ostravské univerzitě. Koncepci výuky postavil nejen na své jazykové odbornosti, ale i na svém hudebním vzdělání (absolvent Pražské konzervatoře v oborech skladba, dirigování a lesní roh). Tak se stal zpěv písní originální učební metodou, která frekventantkám kurzu pomáhá v osvojování hebrejštiny. Tento způsob práce je ve výuce cizích jazyků využíván – žel – většinou jen okrajově. Melodický a rytmický rozměr mluvené řeči se ve zpívání textu výrazně prohlubuje, což podporuje jeho snazší a trvalejší zapamatování. Ne náhodou se odedávna mnohé

důležité texty, např. modlitby, zhudebňovaly. Zároveň zpěv umocňuje prožití zpívaných slov – vzpomeňme přísloví „Kdo zpívá, dvakrát se modlí“.

Postupem času začal *Adash*, přibližně patnáctičlenný sbor mladých žen, vystupovat koncertně na domácích půdách i v zahraničí a na přelomu roku 1999/2000 zúročil svoji práci vydáním debutového alba „Hebrejština písněmi“. Srovnáme-li tento titul s novým albem, musíme především ocenit, jak sbor za necelé dva roky „vyrostl“: zní mnohem kompaktněji, barevně je vyzrálejší a jeho projev kultivovanější, hlasy se pohybují s větší intonační jistotou. Je zkrátka vidět (či spíše slyšet), že všichni zúčastnění dobře vědí, co obnáší *poctivá* sborová práce. Tyto skutečnosti navíc podtrhuje fakt, že kvalita samotné nahrávky je v případě „Hebrejských písní“ na vyšší technické úrovni, než tomu bylo u prvního titulu.

Kromě úvodní skladby *Rumbale*, která zdařile propojuje zvuk sboru a příčné flé-

ny, jsou všechny písně provedeny *a cappella*, popřípadě podbarveny perkusemi. (Také tímto se album liší od předchozího, kde byl u řady písní použit skromný nástrojový doprovod.) Žánrově se „Hebrejské písně“ pohybují od tradičních či chasidských písní přes umělou písňovou tvorbu různého typu až po ukázkou z polyfonní tvorby pozdně renesančního židovského skladatele Salomona Rossiho (který ve své době zhudebňoval nikoliv latinské překlady starozákonních textů, ale přímo jejich hebrejské znění (sbírka *Ha-širim ašer li-šlomo*). Ačkoliv je tato různorodost pro posluchače zajímavá, tématicky sjednocené album by zřejmě působilo celistvěji. Na druhou stranu je však *Adash* souborem, jehož kvalita neustále vzrůstá, a může si „vydání počtu z práce“ dovolit a představit tak svůj repertoár.

Zhodnotit jednotlivé skladby je obtížné. Zda se konkrétní píseň posluchači zalíbí více či méně, bude záležet především na jeho vkusu. Ten, kdo má rád umělečtější sborové úpravy židovských písní, bude zcela spokojen, kdo by ovšem dle názvu alba očekával interpretaci židovských písní v takové formě, jak je známe např. v podání Mišpachy, bude možná potřebovat více času k zaposlouchání. Až na některé písně, které jsou možná upraveny snad až příliš složitě (*Adash* sice nemá s jejich interpretací problémy, ale hudební nápaditost těchto úprav se místy prosazuje na úkor charakteristických rysů tradičních či chasidských písní), je výsledný dojem velmi zajímavý. Jako skutečně výborně provedené jsme si dovolili vyzdvihnout tři po sobě následující písně: ברוך הבא *Boruch habo*, כיצד מרקדין *Keycad merakdin* a hlavně אני מאמין *Ani Maamin* – sólistka má zajímavý hlas a její přednes není afektovaný, ale přiměřeně dramatický. Také sbor se *skvěle* zhostil rytmicky nelehkého doprovodného partu, takže tato slavná chasidská píseň má v podání *Adash* opravdu naléhavou atmosféru. Na druhé straně lze mít k některým skladbám určité výhrady: např. na interpretaci skladby מזמור לאסאף *Mizmor le'asaph* od Salomona Rossi je patrné, že se sbor na hudbu daného období nespecializuje.

אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח
ואף על פי שיתמהמה עם כל-זה
אחכה-לו בכל-יום שיבא

„Věřím zcela upřímně v příchod Mesiáše, a byť i otálel, přec očekávám ho každého dne, že přijde.“

Ladislav Puršl

Důležité pozvání

Dne 30. 5. 2002 v 19:30 pořádá ETF UK v sále Karolina slavnostní večer k příležitosti **90. narozenin dr. Viktora Fischla**. V rámci tohoto večera by měl vystoupit pěvecký soubor *Adash* pod tak-tovkou doc. ThDr. Tomáše Novotného.

duchovní a folkový
KONCERT

TICHÝ HLAS PRO SVATOU ZEMI

neděle 9. června 2002
Libčice nad Vltavou
(farní zahrada a katolický kostel)

od 15 hodin
bohoslužba za pokoj nad sv. zemí – Tomáš Halík, Daniel Herman

od 16:30 hodin
Vladimír Merta & Jana Levitová – židovské písně
Petr Maria Lutka – křesťanské písně
Marie Kubátová – písně trpících národů
Dagmar Andrtová-Vorlková
skupina Wissa – Karel Kryl revival

SPOLČNOST KŘESŤANŮ A ŽIDŮ
Společenství sv. Ludmily & Řím, kat. farnost & Město Libčice
vlak každou hodinu z Masaryk. nádr. směr Kralupy nad Vltavou
vstupné dobrovolné, bližší info: Petr Bubeníček 0603/46 16 37
Robert Řehák 0604/70 50 46

POŘADAJÍ
SPOJENÍ Z PRAHY

Píseň *Adio* zpívána v jazyce ladino by si coby milostná lyrika zasloužila poněkud křehčí úpravu. (Pro srovnání je zajímavé poslechnout si interpretaci téže písně v podání Jany Lewitové a Vladimíra Merty). Závěrečná píseň הללוייה *Hallelujah* působí, žel, trošičku „estrádně“.

Co se týče grafické podoby nového CD – je vyřešena naprosto perfektním způsobem. Booklet je vkusný a decentní, bez zbytečných „ozdůbek“, které by odváděly pozornost od vlastního důležitého sdělení. Tiskařský šotek v případě „Hebrejských písní“ zaspal; jen je škoda, že se do bookletu nakonec nedostaly již připravené texty písní v hebrejštině, které by byly možná vhodnější než přiložený anglický překlad. Případný zájemce

o „Hebrejštinu písněmi“ je zatím odkázán na poslech, doufejme ovšem, že není všem albům konec a že si podle příštího CD budeme i my moci tak trochu osvojit *Ivrit derech shirim*.

**Markéta
Puršlová,
autorka je
absolventka
brněnské
konzerva-
toře a VOŠ
Jabok**

ADASH – ANI MAAMIN

Na závěr k recenzi jednu osobní připomínku. Recenze původně vznikala jako společný článek. Při prvním poslechu písně *Ani Maamin* se má žena zarazila a řekla: „Tohle je úžasné. To je píseň, která urychluje příchod Mesiáše.“ Trochu mne to zaskočilo. Ne snad z důvodu, že má žena je pokřtěná, jako spíš proto, že neumí hebrejsky (ani neměla k dispozici booklet), a tedy *nemohla vědět*, že textem pro tuto píseň je 12. článek židovského vyznání víry:

Vzhledem k událostem na Blízkém východě, které budou také projednávány na zasedání SKŽ, resp. o možnosti účasti SKŽ na řešení tohoto konfliktu, bychom Vás chtěli informovat, že jsme se rozhodli podporovat koncert s názvem *Tichý hlas pro Svatou zemi*, na kterém budou účinkovat **Vladimír Merta a Jana Lewitová, Petr Maria Lutka a další interpreti**. Koncert, nad kterým SKŽ přebírá záštitu, se koná 9. června 2002 od 16:30 v Libčicích (cca 20 min od Prahy směrem na Kralupy) ve farním kostele a přilehlé farní zahradě. Koncertu bude od 15:00 předcházet katolická mše za pokoj nad Izraelem.

Pro bližší informace o celém projektu volejte 0604/70 50 46.

Robert Řehák

J. Novosad

ŠTĚPÁN TROCHTA
SVĚDEK T

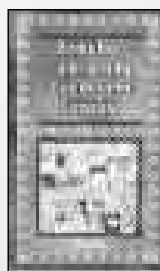
Vyprávění o životě významné osobnosti našeho národa kardinála Štěpána Trochty, který je svědkem mnoha těžkých období našich nedávných dějin. Dějiny naší země hluboce ovlivnily jeho život, ale i on ovlivnil dějiny našeho národa. Autor čerpá z vyprávění pamětníků, z publikovaných i původních dokumentů, včetně 894 stran dochovaných dokumentů z archivu StB. Text je doplněn mnoha dokumenty a fotografiemi.
Váz., 240 s., 235 Kč

M. Zink

**PŘÍBĚHY A LEGENDY
STŘEDOVĚKÉ EVROPY**

Soubor příběhů, povídek i legend vyprávějících o lásce, pochybeních, pokání, pokoře i naději, obsahuje vedle známějšího Kejklíře u Matky Boží příběhy a legendy většinou u nás neznámé. Autor je čerpá z mnoha západoevropských křesťanských antologií. Ke čtivosti přispívá současná literární forma, kterou autor středověká vyprávění podává.
Váz., 152 s., 189 Kč

R. Van de Weyer

**MOUDROST STARÉHO
IRSKA**

Přibližně před sto lety sestavil Douglas Hyde pozoruhodnou sbírku básní, přísloví a příběhů z Irska, které vycházejí ze starých irských tradic a jsou výrazem jedinečné irské spirituality. Především z této sbírky, ale i z dalších zdrojů, čerpal historik Robert Van de Weyer, když připravoval svou knihu odrážející duchovní moudrost, kterou dnes nazýváme keltskou. Jednotlivé kapitoly (například O pravdě a falešnosti, O lásce a nenávisti, O požitcích a bolestech, O moudrosti a pošetilosti, O mládí a stáří) obsahují na dané téma několik příběhů, přísloví a básní v próze.
Váz., 136 s., 189 Kč

L. Green,

J. Sharman-Burke

**ŽIVOTNÍ CESTA
V ZRCADLE MÝTŮ**

Mýty, pověsti a nej-
různější tradované
příběhy pomáhaly lidem
odnepaměti porozumět
tajemství vlastnímu

životu a osvětlit povahu lidství. Autorky do své knihy vybraly více než padesát příběhů z různých mytických tradic – greko-románské, židovské, egyptské, keltské, severské... a uspořádaly je do oddílů, z nichž každý se dotýká různých etap a témat v životě člověka. Každý příběh je volně převyprávěn a pro snazší inspiraci opatřen krátkým komentářem.
Brož., 216 s., 269 Kč

D. Lifschitz

TŘISTAKRÁT Z ŽIDOVSKÉHO HUMORU

Židovský autor ukrajinského původu, narozený ve Švýcarsku, sesbíral anekdoty a historky z židovského prostředí v nejrůznějších zemích východní i západní Evropy. Náměty těchto vtipných krátkých příběhů jsou velice pestré. Objevují se tu jak historky inspirované židovským náboženstvím, tak příběhy týkající se financí, advokátů, zlodějů, ale také historky o antisemitech, vztazích mezi Židy a křesťany a mnoho dalších námětů.
Váz., 144 s., 189 Kč

Knihy jsou k dostání u všech dobrých knihkupců nebo na adrese nakladatelství

portál

Portál, s. r. o., Klapkova 2, 182 00 Praha 8
tel. 02 / 830 28 203; fax 02 / 830 28 208
e-mail: obchod@portal.cz; www.portal.cz
Knihkupectví Portál: Jindřišská 30, Praha 1
Dominikánské n. 8, Brno
Internetové knihkupectví: www.studovna.cz

FRIEDL DICKER-BRANDEIS NEBO FRIEDL DICKER-BRANDEISOVÁ ?

V rubrice *Stíny šoa* uvádí Daniel Herman v článku *Kufr probouzí ztracené vzpomínky*: „V baráku 28 žily dívky pod dohledem **Friedla Dicker-Brandaise**, umělce z Bauhausovy školy, který je učil kreslit.“

Jedná se zde zřejmě o nedopatření, neboť Friedl Dicker-Brandeis je ve skutečnosti žena, jež se významným způsobem zapsala do historie ghetta Terezín v letech 1942-1944, nikoliv muž.

Významná malířka Friedl Dicker se narodila 30. července 1898 v židovské rodině ve Vídni. V letech 1919-1923 absolvovala výmarskou školu Bauhausu. Po nástupu Hitlera k moci v roce 1933

přicházela řada emigrantů do Čech, mezi nimi i Friedl Dicker.

V Čechách se Friedl Dicker seznámila s Pavlem Brandejsem, za kterého se v roce 1936 provdala a změnila si jméno na Brandeisová. V Praze a poté v Hronově, kam se se svým mužem přestěhovala, pokračovala v kreslení.

V prosinci 1942 byla deportována do Terezína. V terezínském ghettu žila Friedl Dicker-Brandeis v dívčím domově L 410, kde v letech 1942-1944 učila stovky terezínských dětí kreslení. Pod jejím pedagogickým vedením vznikla řada dětských kreseb a maleb, jež vyjadřují tužby i vzpomínky dětí na domov.

V červenci 1943 pak uspořádala v dívčím domově L 410 z těchto dětských prací výstavu.

Z Terezína byla Friedl Dicker-Brandeis deportována do Osvětimi, kde 1944 zahynula.

V současné době se v tokijském Fuji Art Museu připravuje výstava děl Friedl Dicker-Brandeis, která se bude konat od dubna do podzimu letošního roku.

Silvie Hlaváčková
Autorka je pracovnící Židovského muzea v Praze

V PŘÍŠTÍM ČÍSLE

V příštím čísle Zpravodaje Vás budeme informovat o průběhu koncertu „Tichý hlas pro Svatou zemi“, přečtete si rozhovor s ředitelem pražského Židovského muzea **PhDr. Leo Pavlátem**, rozhovor se zástupci ilámu **RNDr. Vladimírem Sáňkou** a **ing. Mohamedem Abbasem**, budete mít možnost pohlédnout na křesťanství a islám ze židovského hlediska v článku **dr. Martina Janečka**, „Problém teologie náhrady“, dočtete se o **Sefardských Židech** ve stejnojmenném článku z pera **Mgr. Markéty Langové** a v neposlední řadě Vás budeme informovat o výročním zasedání SKŽ a o výsledku nových voleb.

Ladislav Puršl

RESUMÉ

In the study “Slobbering David” you can read about a specific sort of doggedness, tomfoolery and witt, that a believer can possess. The author of the study, prof. Milan Balabán from PTF CU reflects an impressive passage 1S 21:11-16. The Israeli king David is staying in a Pelistenean city of Gat during his escape from Saul. David changes his behaviour in an ultimate necessity and a confessed fear of his life at a confrontation with Akisha, the king of Gat. He “changed his behavior before them and pretended to be insane in their hands and made marks on the doors of the gate and let his spittle run down his beard.” (1S 21:13) Does he behave like this, because he is a lunatic? Prof. Balabán deals with different aspects of this “lunaticness” of David, the king of the country, and estimates his ability to act in an ultimate situation IN A DIFFERENT WAY and even to find an untypical solution. This is very well described in the catch title of this article: “A believer should be smart in a sneaking world.”

Pavel Sládek introduces us both an interesting person Rabbi Chaim of Voložin and his pivotal work Nefesh ha-chaim. Rabbi Chaim of Voložin (1749-1821) was the closest pupil of the Gaon of Vilna. Even more than by his work, he chalked himself for the history by founding and leading of his yeshiva – an exceptional academy of Voložin. His work Nefesh ha-chaim is a complete description of a structure of the universe built upon a cabalistic concepts. By its character of systematic digest, it is a fruit of the new era born in a context of mind of the modern West. The need of an inter-religious dialogue is a new important topic of these days.

Mikuláš Vymětal delivers many inner and outer reasons in his contribution called “Why I consider important to widen of a dialogue with Islam to the Society of Christians and Jews.” These reasons made our Society to participate at this dialogue as well.

Zdeňka Milotová recorded an interview with Dr. Mohamed Ali Šilhavý, the leader of Muslim communities in the Czech Republic. Except his opinion at the inter-religious dialogue, you can find here a view to the background of Czech Muslims. Dr. Šilhavý estimates their number as 400. The interesting fact is, that Islam is not a state confirmed religious society, and that is why they experience many difficulties. The concept of Islam of Dr. Šilhavý can help as a complement to a single faced and aggressive view at this

religion, that is often shown at the media.

Pavel Hošek contributed to our feature: Shadows of the Shoa is a recorded story of his grandfather Jiří Hošek. Painful memories at his youth spent in protectorate Prague illustrate a specific sort of a “backstair antisemitism” of his neighbours, teachers, and later his totally deployed Czech contemporaries. An accidental outfall of the list of Jewish half-breeds, repeated total deployment in the Empire and some escapes fortunately didn't finish with the death of the main hero. But his entire family was killed and another indelible trace of a great disaster stays in his memories.

“Levi” is the next part of the cycle of biblical names. Prof. Heller works on it at the moment.

The enquiry is concerned at the events following September 11. You can compare answers of students of very different environs like The Hussite Faculty of Theology and The Academy of Visual Arts. For the first time we introduce here Doc. Bedřich Nosek from HTF UK who contributed with his opinion about this matter.

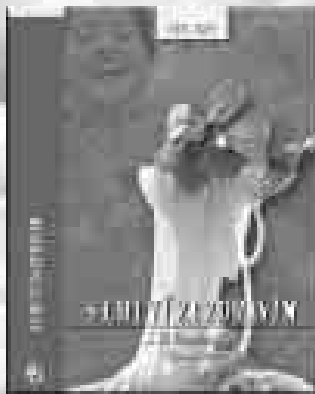

*Pavel Vrtílka
(translation Zdenka Milotová)*

Z nabídky nakladatelství **Advent-Orion s. r. o.**

Roztocká 5, 160 00 Praha 6 – Sedlec, tel.: 02/33 32 16 21, fax: 02/33 32 37 41,
e-mail: expedice@adventorion.cz, www.adventorion.cz

J. D. Pamplona Roger, Roman Uhrin

S CHUTÍ ZA ZDRAVÍM

Ve volné řadě titulů reprezentujících program New Start zaujímá významné místo kniha *S chutí za zdravím*. V první části se španělský lékař Pamplona Roger zabývá výživou, v druhé – praktické části – předkládá Roman Uhrin, zdravotně osvětový koordinátor při Country Life, bohatý soubor receptů zdravé výživy. Španělský autor zaujímá k lidské výživě komplexní přístup – všímá si jejich nejdůležitějších hledisek. Přehledně a názorně se zabývá jednotlivými složkami naší výživy, aby následně poukázal na jejich význam a účinky, na to, jakou roli hrají v našem životním stylu a jak ovlivňují naše zdraví. Vědecké poznatky předkládá autor populárním způsobem; čtenáři se tak nabízí příležitost nejen pochopit zákonitosti, jež fungují v oblasti výživy, ale v důsledku i možnost nahlédnout do složitých vztahů, jimiž jsme provázáni se svým okolím a na nichž jsme bytostně závislí.

Váz., formát 17 x 24 cm, 232 stran.

Douglas Batchelor & Marilyn Tooker?

NEJBOHATŠÍ POUSTEVNÍK

Mít otce milionáře a matku pracující v showbyznysu znamená narodit se na „šťastné planetě“. Ne vždy však tato, na první pohled slibná konstelace přinese člověku opravdové štěstí. Životní příběh Douga Batchelora je toho exemplárním dokladem. Jeho nitro se utápí v bolestné prázdnotě. Život mu již v dětství přináší zdrcující prohry. Kvůli špatnému prospěchu a chování putuje z jedné školy do druhé. Utíká z domova. Bere drogy, dopouští se krádeží... Beznaděj a vnitřní rozervanost ho dovedou k definitivnímu útěku před civilizací. Strmé srázy hor v jižní Kalifornii poskytnou šestnáctiletému Dougovi bezpečné útočiště. Stává se z něj poustevník – nejbohatší poustevník. Klid a harmonie přírody mu sice přinesou hledanou svobodu a uvolnění, ale ani potom nesnesitelná prázdnota z jeho srdce nezmizí...

Brož., formát 13 x 20 cm, 152 stran.

Jan Heller & Jiří Beneš

POUTNÍ PÍSNĚ

Žalmy 120-134 patří v Bibli k nejkrásnějším poetickým textům. Prof. Jan Heller a ThDr. Jiří Beneš v knize „Poutní písně“ tyto žalmy nejen vykládají, ale i nově překládají. Činí tak s velkou exegetickou vnímavostí a na základě důkladné znalosti původního hebrejského jazyka. Mnohdy tajemná a nesrozumitelná slova tak dostávají srozumitelnější kontury a čtení textu se stává opravdovým dobrodružstvím. Tento zážitek umocňují ilustrace Jana Bárty, jež knize propůjčují další dimenzi, ale i vlastní, nezaměnitelnou tvář.

V nakladatelství Advent-Orion vydává Centrum biblických studií,

Brož., formát 14 x 21 cm, 176 stran.

kolektiv autorů

PŘI BRODU JABOK

Sborník původních studií od předních českých teologů, biblistů ze starozákonní i novozákonní oblasti, filologů, odborníků z oblasti psychologické, literární a religionistické vznikl při příležitosti jubilea PhDr. Mireie Ryškové, Th. D., členky vědecké rady Centra biblických studií a novozákonního teologa a pedagoga působícího při Vyšší sociálně pedagogické a teologické škole Jabok. Na knize se podíleli přispívající z různých denominací se záměrem přispět k širšímu ekumenickému dialogu.

V nakladatelství Advent-Orion vydává Centrum biblických studií,

Brož., formát 14 x 21 cm, 216 stran.

... a další zajímavé knihy